

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Snahy o revizi Ústavy Japonska a analýza současné diskuse

*Attempts for Amending the Constitution of Japan and the Analysis of Current
Discussion*

OLOMOUC 2018, Bc. Zdeňka Kyselová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martínásková, Ph.D.

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. KYSELOVÁ Zdeňka	Jírova 646, Kamenice nad Lipou	F150345

TÉMA ČESKY:

Snahy o revizi Ústavy Japonska a analýza současné diskuse

TÉMA ANGLICKY:

Attempts for Amending the Constitution of Japan and Analysis of Current Discussion

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D. - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Diplomová práce se bude zabývat zejména potenciální změnou Ústavy Japonska s ohledem na její charakter a dosavadní snahy změnit její text. V úvodních kapitolách se studentka zaměří na vznik Ústavy a bude analyzovat její obsah. Následně se bude zabývat snahami o prosazení revize textu v minulém století. V závěru se pak zaměří na současné tendence a skutečnou možnost revize Ústavy. Cílem práce bude porovnat, jaké změny byly prosazovány v minulosti a k jakým se japonská politika uchyluje dnes. Na základě tohoto srovnání pak bude analyzováno, jakým směrem by se díky revizi mohlo Japonsko ubírat a jakých změn chce dosáhnout. Součástí závěru bude rovněž posouzení, zda je revize Ústavy skutečně nutná a jaké jsou její případné nedostatky s ohledem na současnou domácí i zahraniční situaci. Studentka bude pracovat s odbornou literaturou a s internetovými zpravodajskými kanály.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- BERKOFISKY, Axel. A pacifist constitution for an armed empire: past and present of the Japanese security and defence policies. Italy: FrancoAngeli, 2012. ISBN 9788856845044.
- HASEGAWA, Masajasu a MORI, Hideki. Kenpó kaisei ron. Tókjó: Sanseidó. 1977.
- HIGUCHI, Yoichi. Five Decades of Constitutionalism in Japanese Society. Tokyo: University of Tokyo Press, 2001. ISBN: 0860085198.
- INOUE, Kyoko. MacArthur's Japanese Constitution. Chicago: University of Chicago Press, 1991. ISBN: 9780226383910.
- INOUE, Tacuo. Kenpó no namida. Tókjó: Mainiči šinbun šuppan, 2016. ISBN: 978-4620323756.
- JAGI, Hidecugu. Kenpó kaisei wa naze hicujó ka: "Kakumei" o cuzukeru nihon koku kenpó no seitai. Tókjó: PHP Publishing, 2013. ISBN: 978-4907440039.
- LUNEY, Percy R. a TAKAHASHI, Kazuyuki. Japanese Constitutional Law, Tokyo: University of Tokyo Press, 1993. ISBN: 0860084973.
- WINKLER, Christian G. The Quest for Japan's New Constitution: An Analysis of Visions and Constitutional Reform Proposals 1980-2009. New York: Routledge, 2011. ISBN: 978-0415593960.

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu. Prohlašuji, že tištěná verze práce je shodná s verzí elektronickou.

Souhlasím, aby práce byla archivována a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě děkuji vedoucí své práce Mgr. Sylvě Martináskové, PhD. za cenné rady a trpělivost po celou dobu mého úsilí.

Anotace

V diplomové práci se zabývám potenciální reformou Ústavy Japonska, a to z hlediska historického, politického i společenského. Zkoumám, jakým způsobem došlo ke schválení současné podoby Ústavy a jaké byly představy o reformě v prvních desetiletích po válce. Analyzuji nejzásadnější návrhy, které vznikly od 70. let do současnosti. V práci je zahrnuta analýza výsledků výzkumu parlamentních komisí z 50. let a z počátku 3. tisíciletí. V neposlední řadě se věnuji politické scéně uplynulých dvaceti let, a to s důrazem na problematiku ústavní reformy. Zaměřuji se také na organizace hájící Ústavu a analyzuji společenský názor na tuto problematiku. Cílem diplomové práce je prozkoumat, jakým způsobem se proměňovaly názory na reformu Ústavy, a které změny byly prosazovány v jakém období. Analýzou politické a společenské scény se také pokusím potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, že Japonsko na Ústavní reformu dosud není připraveno. Vycházím z odborné literatury, historických pramenů a novinových článků.

Název práce: Snahy o revizi Ústavy Japonska a analýza současné diskuse

Autor práce: Bc. Zdeňka Kyselová

Vedoucí práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Univerzita: Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta, Katedra asijských studií

Počet stran: 66

Počet znaků: 138 454

Počet použitých zdrojů: 72

Klíčová slova: Ústava Japonska, Ústava Meidži, právo, politika, bezpečnost, 9. článek, revize Ústavy Japonska

Seznam používaných zkratk

GHQ – General Headquarters

SDF – Self Defence Forces

LDP – Liberal Democratic Party

SDPJ – Social – Democratic Party of Japan

DP – Democratic Party

FEC – Far Eastern Commission

FEAC – Far Eastern Advisory Commission

Ediční poznámka

Japonské názvy a pojmy jsou psané českou transkripcí a jsou vyznačené kurzívou, s výjimkou knižních titulů a zdrojů, které jsou uváděny v anglické transkripci. Japonské názvy jsou s výjimkou japonských jmen uvedeny při první zmínce v japonských znacích v poznámce pod čarou. Japonská jména jsou v práci uváděna v pořadí nejdříve jméno a poté příjmení.

Ústava Japonského císařství bude v práci označovaná jejím běžným přízviskem Ústava Meidži.

Obsah

Ediční poznámka.....	6
Úvod.....	9
1 Revize Ústavy Japonského císařství.....	11
1.1 Japonská iniciativa.....	11
1.2 Reakce GHQ na neschopnost japonské vlády revidovat ústavu	14
1.3 Série debat mezi japonskou a americkou stranou	16
1.4 Od návrhu k Ústavě	20
2 Návrhy na revizi Ústavy – 50. až 90. léta 20. století	23
2.1 Situace po 2. světové válce (50. – 70. léta)	23
2.2 80. léta 20. století a první návrhy na ústavní revizi	27
2.3 Ústava a participace Japonska v mezinárodních konfliktech – 90. léta	29
2.3.1 Návrhy ústavní reformy v 90. letech.....	30
3 Posun k realizaci ústavní reformy po roce 2000.....	37
3.1 Výzkum Ústavy na počátku 21. století.....	37
3.2 Ústava jakožto mezník politické orientace.....	41
3.3 Společenské hnutí za obranu Ústavy.....	49
Závěr	54
Summary	61
Seznam použité literatury	62
Internetové a další zdroje.....	63

Úvod

Ústava Japonska byla sepsána v roce 1946 úzkou skupinou odborníků v rámci tehdejší americké okupační správy. Reforma Ústavy Meidži, která do značné míry přispěla k nacionalismu, byl jedním z hlavních prostředků demokratizace Japonska po druhé světové válce. V širším slova smyslu se nový nejvyšší zákon stal symbolem vzniku zcela nového státu založeného na vůli občanů, jež je reprezentovaná voleným Parlamentem. Císař se zřekl svého božského původu a byly mu upřeny téměř všechny pravomoci, které za předchozích ér měl. Lidu byla uznána rozsáhlá lidská práva, naopak povinnosti vůči státu byly umírněny. Neuznání války jakožto prostředku k řešení konfliktů a zákaz vlastnictví válečného potenciálu proměnil militantní nacistické Japonsko v mírový a pacifismus hájící stát.

V roce 1947 byla Ústava Japonska promulgována císařem a od té doby zůstává ve své původní podobě. I přesto však již několik desítek let probíhá debata o její reformě a význam Ústavy již v současné době nereflektuje skutečnost. Jaké jsou tedy důvody k diskusi o reformě Ústavy? Jaká je historie této problematiky a z jakého důvodu již Ústavu Japonska nelze považovat za odpovídající skutečnosti? Proč doposud nebyl prosazen žádný návrh na její reformu? Na tyto otázky budu v rámci magisterské práce hledat odpověď. Cílem této práce je právě zanalyzovat vývoj debat o reformě Japonské Ústavy, přičemž lze předpokládat, že primárním důvodem k požadované reformě bude pacifistický 9. článek. Následně si kladu za cíl potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, že k reformě Ústavy v brzké době nedojde.

V první řadě se zaměřím na okolnosti vzniku Ústavy Japonska, a to kvůli předpokladu, že právě způsob, jakým byla Ústava sepsána, ovlivnil pozdější postoj k tomuto dokumentu. V první kapitole tak chci nejprve zkoumat, zda a jakým způsobem se do procesu demokratizace zapojila japonská vláda a do jaké míry se jí případně podařilo zasáhnout do reformy Ústavy Meidži. Budu zkoumat, jaké hlavní principy americká okupační správa prosazovala a jak fungovala spolupráce s japonskou vládou. V této kapitole budu pracovat především s odbornou literaturou a také s materiály a s konkrétními historickými prameny, které jsou uveřejněny na internetových stránkách Národní knihovny Parlamentu Japonska.

Ve druhé kapitole se zaměřím na diskuzi o nové Ústavě Japonska, probíhající od 50. let do konce 20. století. Budu zkoumat, jaké body Ústavy byly považovány za nejvíce

problematické a jaká řešení byla navrhována. Předmětem analýzy bude také vliv světových událostí v 90. letech na debaty o ústavní reformě.

Poslední kapitola bude soustředěná na soudobý stav diskuze, které plynule navazují na 90. léta minulého století, přičemž předpokládám výraznější podněty k ústavní reformě. Proměna problémových bodů Ústavy bude zkoumána na základě výsledků výzkumu vládních Komisí pro Ústavu, ale také na základě analýzy politické situace v posledních dvaceti letech. Spolu s intenzivními diskuzemi o reformě Ústavy očekávám také opačné reakce ze strany společnosti. Právě na anti-revizionistické tendence ve společnosti a jejich vliv na téma ústavní reformy se zaměřím v poslední části kapitoly.

V prvních dvou kapitolách budu během výzkumu vycházet primárně z odborné literatury a také z historických pramenů v anglickém či japonském jazyce. Při výzkumu soudobých událostí v rámci poslední kapitoly budu využívat především internetové zpravodajství japonských redakcí, odborné články a literaturu. Inspirací mi budou také rozhovory a debaty s významnými japonskými odborníky.

1 Revize Ústavy Japonského císařství

Akutnosti změny Ústavy Japonského císařství z roku 1890, běžně známé pod názvem Ústava Meidži, si bylo americké okupační velení (dále jen GHQ¹) vědomo brzy po skončení 2. světové války. Už v Postupimské deklaraci vydané 26. července 1945, byly obsaženy kroky, kterými by se podle spojenců Japonsko mělo řídit po přijetí kapitulace. Primárně se jednalo o článek 6 deklarace, který hovořil o nutnosti odeprít moc osobnostem, které zapříčinily militarismus a válku v Pacifiku. Zásady demokracie popisoval rovněž článek 10 deklarace, v němž je pojednáno o svobodě myšlení, projevu a vyznání, která by měla být jednou z priorit Japonska jakožto demokratického státu.²

1.1 Japonská iniciativa

První diskuse o uskutečnění revize Ústavy Meidži inicioval generál Douglas MacArthur v září 1945. Japonská strana se však k návrhu radikální změny Ústavy stavěla bez zaujetí a prosazovala pouze úpravu interpretace textu Ústavy Meidži.

Princ Fumimaro Konoe, tehdejší místopředseda Higašikuniho vlády, se však ujal iniciativy a osobně vyhledal MacArthura za účelem diskuse o budoucích opatřeních. MacArthur mu sdělil, že v prvé řadě je potřeba změnit Ústavu z roku 1890 a zaměřit se na práva občanů. Dále Konoemu doporučil, aby byl vzorem pro budoucí lídry Japonska, aby podporoval liberalismus a sepsal návrh pro ústavní revizi. Konoe pochopil toto doporučení jako výzvu a předal informace o schůzi císaři Hirohitovi, který ho posléze jmenoval zvláštním poradcem pro úřad Lorda strážce pečeti³ *Naidaidžin*.⁴ GHQ z těchto událostí nebylo příliš nadšeno, neboť bylo obecně známo, že Konoe stál ve vedení vlády v době, kdy Japonsko podepsalo *Pakt tří* s Německem a Itálií a zavlekl Japonsko do války proti Číně. Nehledě na to však Konoe spolu s komisí expertů, později již bez jakékoli podpory GHQ, sepsal návrh na změnu Ústavy, kde poukázal především na problém zneužití císařské moci, která by sice měla být suverénní, ale za předpokladu podpory lidu. Armáda by podle něj měla být odpovědná vládě, potažmo občanům, kteří si vládu svobodně zvolí. Následně navrhoval

---

¹ General Headquarters.

² National Diet Library. *Potsdam declaration* [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c06.html> [citováno 26. 9. 2016].

³ MOORE, Ray A. a Donald L. ROBINSON. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN: 0-19-515116-X, s. 64–65.

⁴ 内大臣.

zrušení Tajné rady *Súmicuin*⁵ a jasné vymezení článků v ústavě, které by nebyly omezovány dodatkovými zákony.⁶ Pro MacArthura, který prosazoval zásadní omezení císařské moci a armádních sil, však Konoem prosazené změny nebyly dostatečně liberalizující a pro Japonsko razantní.

Konoeho návrh revize Ústavy byl jeho prvním a posledním. Nejenže po tvrdé kritice ze strany USA odmítl ve své práci pokračovat, ale na začátku prosince 1945 byl obžalován z válečných zločinů třídy A⁷ a následně spáchal sebevraždu.

Ani souběžně operující Vyšetřovací komise pro ústavní problémy *Kenpó mondai čósa iinkai*,⁸ založená 27. října 1945 pod záštitou Džódžiho Macumota, nepředstavila uspokojivý návrh revize Ústavy. Macumoto, ministr bez portfeje v Šideharově vládě, který aktivitu Konoeho vnímal rovněž negativně, se domníval, že podobné záležitosti by měly být šetřeny vládou, nikoli samostatně fungujícím orgánem. Ze začátku svého působení měla komise pouze zkoumat ústavní právo a Ústavu Meidži a případně navrhnout, které články je potřeba revidovat. Kidžúró Šidehara, tehdejší předseda vlády, který stál u zrodu komise, však vyjádřil silnou nevoli k jakékoli ústavní reformě.⁹ Nicméně oficiální pověření Konoeho ho přimělo Macumotovu komisi podpořit. Komise samotná se k tématu ústavní reformy stavěla skepticky. Podle jejích expertů by pro demokratizaci stačilo rozšířit volební právo na všechny dospělé občany¹⁰ a přiznat Parlamentu rozsáhlejší pravomoci. Nakonec vydala návrh na změnu, který byl zveřejněn na začátku února 1946 v novinách *Mainiči šinbun*. Podobně jako Konoé, i Macumoto zde prosazoval suverénní autoritu císaře, ale silnější Parlament. Americká strana si nebyla vědoma žádné aktivní činnosti komise a stejně jako zpravodajští kritici byla konsternována konzervativností předložené reformy.¹¹ V reakci na uveřejněný návrh vznikl tým pod vedením Courtneyho Whitneyho, který měl sepsat návrh na základě tří základních požadavků MacArthura, jimiž byly omezená moc císaře, zřeknutí

⁵ 枢密院. Těleso sloužící jako nejvyšší poradní orgán císaře, jehož souhlas byl klíčový k uskutečnění ústavní reformy, viz článek 73 Ústavy Meidži: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html#s7>. [citováno 20. 1. 2017].

⁶ DOWER, John W. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*. New York: W.W. Norton & Co., 1999. ISBN 0393046869, s. 350. V Ústavě Meidži byla většina článků omezena dalším zákonem, dá se tedy pochybovat, zda Ústava Meidži byla skutečně zákonem nejvyšším.

⁷ Do kategorie A válečných zločinů spadalo jednání, utvářející politiku příhodnou k vedení agresivní války. (FELTON, Mark. *Japonské gestapo: vraždění, chaos a mučení ve válečné Asii*. Praha: Baronet, 2010. Military (Baronet). ISBN 978-80-7384-339-7, s. 240.)

V případě Konoeho šlo o vytvoření Asociace pro podporu trůnu, která měla za cíl vytvořit vládu jedné politické strany a podporovat agresi v Číně.

⁸ 憲法問題調査委員会.

⁹ DOWER, John W. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*, s. 351.

¹⁰ Dopusud ho měli pouze muži.

¹¹ National Diet Library. *Article from the Mainichi Shimbun, "Constitutional Problems Investigation Committee Draft Proposal,"* February 1, 1946 [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/070shoshi.html>. [citováno 30. 9. 2016].

se války jakožto prostředku řešení konfliktů a zrušení feudálního systému a šlechtických rodů. MacArthur měl v té době v rukou také dokument „Reforma japonského vládního systému“¹² běžně známý pod zkratkou SWNCC 228, který vydala Komise pro koordinaci státu, armády a námořnictva¹³ sídlící ve Washingtonu. Dokument pojednával o budoucí podobě Japonska a mimo jiné určoval, že GHQ zasáhne do tvorby ústavy pouze v případě, kdy japonská vláda neseptíše akceptovatelný návrh odpovídající požadavkům dokumentu.¹⁴ Tato směrnice tak posloužila nejen jako podklad pro americký návrh, ale umožnila GHQ vložit se do otázek ústavní reformy.

Ze strany Japonska však vzešlo ještě několik návrhů, které zdaleka nebyly tak konzervativní, jako ty Konoeho a Macumota. Z iniciativy politických stran vzešly celkem čtyři návrhy, a to od Komunistické strany *Nihon kejsantó* (JCP), Liberální strany *Džijútó* (pozdější LDP), Strany Pokroku *Nihon šinpótó* a Sociálně-demokratické strany Japonska *Nihon šakaitó* (pozdější SDPJ).¹⁵ Aktivních bylo rovněž několik nezávislých skupin a jednotlivců.¹⁶ Některé návrhy byly skutečně revoluční, jako například nápad rozdělit Japonsko na jednotlivé republiky, které by fungovaly v unii, podobně jako USA. Ve dvou předlohách se objevilo úplné zrušení funkce císaře. Ostatní se držely představy GHQ a prosazovaly, aby pozice císaře byla zachována, ale aby měla pouze symbolický charakter. Představy o ústavě některých osobností, jmenovitě například Iwasaburó Takana, byly inspirovány liberálním hnutím *Džijú minken undó*¹⁷, které bylo aktivní v 70. a 80. letech 19. století a bojovalo za svobodu a občanská práva. Společnost pro výzkum ústavy *Kenpó kenkejúkai* oslovila svým „pozoruhodně liberálním“¹⁸ návrhem především jednoho z ústavních znalců, Míla O. Rowella a díky jeho komentáři se návrh dostal mezi ostatní podklady, které GHQ shromažďovalo.

Japonsko své šance zasadit se o nápravu státu promarnilo, alespoň co do oficiálních pokusů. Konoeho svůj úkol jednoduše splnit nemohl, přestože se jej zhostil s velkou zodpovědností. I kdyby se dopracoval k demokratičtějšímu smýšlení a kdyby se rozhodl čelit soudu, pravděpodobně by byl odsouzen minimálně k odnětí svobody. Macumoto se ani nezajímal o to, jaké má představy GHQ a trval na svém i přes varování, že jeho příliš zpátečnický

---

¹² „Reform of the Japanese Governmental System“.

¹³ State-War-Navy Coordinating Committee (SWNCC).

¹⁴ SIMS, Richard L. *Japanese political history since the Meiji renovation, 1868–2000*. New York: Palgrave, 2001. ISBN 0312239157, s. 242.

¹⁵ DOWER. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II.*, s. 356.

¹⁶ Např.: Jukio Ozaki, Masacugu Inada, Iwasaburó Takano. *Ibid.*, s. 356.

¹⁷ 自由民権運動.

¹⁸ National Diet Library. Rowell "Comments on Constitutional revision proposed by private group," January 11, 1946 [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryō/03/060shoshi.html>. [citováno 2. 1. 2017].

přístup nebude oceněn. Ani Šidehara svým názorem neměnit Ústavu Meidži nepodpořil snahu vlády o razantnější řešení. Na druhé straně se tento konzervativní přístup může jevit logický, neboť Ústava Meidži byla platná bez jediné úpravy po zhruba 80 let, kdy Japonsko zažilo mír i boje. Byla totiž natolik ohebná a přizpůsobitelná situaci, že se mnozí politici domnívali, že by jistě mohla být nejvyšším zákonem i v budoucnu. Problém však vězel v tom, že takto flexibilní zákon byl velmi snadno zneužitelný, což byl nejspíš fakt, kterého si tehdejší japonští pověřenci nebyli vědomi.

1.2 Reakce GHQ na neschopnost japonské vlády revidovat ústavu

Japonská vláda předložila americké straně v rozmezí několika měsíců dohromady dva oficiální a prakticky totožné návrhy. GHQ nemělo původně v úmyslu přímo zasahovat do reformy vlády a Ústavy, neboť Postupimská deklarace ve svém 12. článku určovala, že demokratizace japonské vlády proběhne v souladu se svobodnou vůlí občanů.¹⁹ Washingtonské požadavky na okupační politiku se obsahem rovněž příliš nelišily. Ani dokument SWNCC 228 nebyl přímým rozkazem pro reformu Ústavy, ale ukazoval americkou představu o budoucím Japonsku. Hned v úvodu dokumentu je uvedeno, že hlavní velitel okupačního štábu má Japonsko nabádat k reformám,²⁰ nikoli je sám provádět.

Přestože v prosinci roku 1945 vzniklo první těleso na půdě vládní sekce, které mělo sepsat předběžnou studii o možnostech ústavní reformy, bylo krátce po nástupu Courta Whitneyho do čela vládní sekce rozpuštěno, neboť Whitney se domníval, že je příliš brzy na to, aby GHQ do těchto záležitostí zasahovalo.²¹ GHQ navíc předpokládalo, že přijetím Postupimské deklarace v září roku 1945 Japonsko přejímá zodpovědnost za nutné reformy v obsažené deklaraci. Další komplikací byl také vznik Komise pro Dálný východ (FEC)²² 26. prosince 1945, která měla poprvé zasednout o dva měsíce později. Komise vznikla po schůzi ministrů zahraničí Spojených států, Velké Británie a SSSR v Moskvě koncem prosince roku 1945 a vystřídala tak Poradní komisi pro Dálný Východ (FEAC)²³, která vznikla v září téhož roku. Účelem založení obou komisí bylo společné rozhodování o budoucím osudu Japonska a omezení doposud hlavní role USA. GHQ tak mělo veškeré plány konzultovat s ostatními zeměmi, přičemž čtyři z nich (Velká Británie, SSSR, Čína,

---

¹⁹ *Postupimská deklarace* [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c06.html>. [citováno 2. 1. 2017].

²⁰ National Diet Library. *Reform of the Japanese Governmental System (SWNCC 228)* [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/03/059/059tx.html#t003>. [citováno 2. 1. 2017].

²¹ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 82.

²² Far Eastern Commission.

²³ Far Eastern Advisory Commission.

Spojené státy) měly právo veta,²⁴ což vyvolalo obavy, že by ostatní členové Komise mohli razantně zasahovat do politiky MacArthura.²⁵ Do konce roku 1945 tak GHQ pouze shromažďovala podklady, informace a analýzy a snažila se vést Japonsko k aktivní participaci na přerodu země.

Ani leden následujícího roku zprvu nepřinesl změny, které by se promítly do aktivity GHQ. Během návštěvy členů FEAC²⁶ v Japonsku, která probíhala od konce prosince do poloviny ledna, byla vznesena otázka ze strany Filipín, zda se GHQ hodlá ujmout ústavní reformy. Charles Kades, tehdejší zástupce Whitneyho, na ní odpověděl negativně se slovy, že ústavní reforma je rozsáhlý problém, který je třeba řešit v rámci celé Komise.²⁷

Faktorů, které MacArthurovi komplikovaly rozhodování o osudu Japonska, bylo nespočet, avšak patrně nejdůležitějším z celé škály byla Postupimská deklarace. Členové vládní sekce však 1. února 1946 sepsali Whitneyho jménem prohlášení adresované MacArthurovi, ve kterém deklaraci interpretovali tak, že ústavní reforma provedená shora je nevyhnutelným krokem proto, aby se Japonsko stalo demokratickou zemí, jak deklarace ustavuje. Podle tohoto prohlášení má zavedení nové či reformované ústavy vést ke splnění požadavků deklarace a není tedy v rozporu s ní. Další bod prohlášení se týkal FEC, jejíž členové se domáhali svého hlasu v otázkách Japonska. Komise však měla začít fungovat až 26. února,²⁸ a proto by MacArthurova autorita týkající se ústavní reformy, jakožto i ostatních vládních záležitostí Japonska, neměla být do této doby nijak omezena. Shodou okolností téhož dne vyšel v deníku *Mainiči šinbun* Macumotův návrh Ústavy, který si vysloužil kritiku ze strany novinových komentátorů a japonské veřejnosti. Tato skutečnost napomohla GHQ k možnosti jednat, neboť bylo evidentní, že důvěra v zodpovědnost japonských politiků za ústavní reformu začala v japonské společnosti klesat.²⁹ GHQ tak poměrně rychle přehodnotilo své možnosti, a ještě téhož dne vznikl tajný tým v rámci vládní sekce o 24 členech s cílem do 12. února sepsat vzorovou ústavu Japonska.

---

²⁴ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 88.

²⁵ BERKOFKY, Axel. *A pacifist constitution for an armed empire: past and present of the Japanese security and defence policies*. Centro studi popoli extraeurop. Univ. Pavia. ISBN 9788856845044. s. 35.

²⁶ Během návštěvy Japonska se stále ještě jednalo o FEAC, nikoli FEC.

²⁷ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 89.

²⁸ National Diet Library. *Courtney Whitney's Memorandum Regarding Constitutional Reform*, February 1, 1946 [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/03/069shoshi.html>, [citováno 6. 1. 2017].

²⁹ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 93.

Dalším důvodem, proč se GHQ náhle rozhodlo jednat a proč si stanovilo šibeniční termín pro vyhotovení návrhu ústavní reformy, byla také ochrana pozice císaře. První MacArthurův pilíř se týkal právě zachování císaře jakožto hlavy státu, jehož moc by byla omezena ústavou a vycházela by z vůle občanů.³⁰ Na 12. února byla také naplánována schůze Whitneyho s předsedou vlády Šideharou, na které se měly konzultovat dosavadní návrhy a principy, na kterých měla být nová ústava založena. Argumentem, proč by mělo GHQ prosadit právě svůj vlastní model ústavy, byl fakt, že některé radikálně levicové návrhy počítaly s úplným zrušením císařské pozice. GHQ navíc mělo v rukou i návrhy nezávislých odborníků, kterými se nakonec vládní sekce částečně inspirovala, a které měly Šideharovi dokázat, že konzervatismus není zcela žádoucím směrem. Tehdejší předseda vlády Šidehara nakonec přijal Whitneyho návrh změn, přestože se zezáčátku stavěl rezolutně proti jakémukoli vměšování GHQ.³¹ Ochrana císaře byl však velmi jednoduchý trik, jak přesvědčit japonskou vládu k přijetí reformované Ústavy, neboť GHQ si bylo dobře vědomo, že pokud by dopustilo, aby císař pozbyl moci, ztratilo by jakoukoli důvěru japonské společnosti.

1.3 Série debat mezi japonskou a americkou stranou

Tajné shromáždění s cílem sepsat vzor nové ústavy³² bylo složeno z několika členů vládní sekce semknutých kolem Whitneyho. Podklady, ať už se jednalo o směrnice z Washingtonu či o Postupimskou deklaraci, se příliš nelišily v představách o roli císaře, o zahrnutí lidských práv nebo reprezentaci občanů voleným Parlamentem. Ani návrhy revize nezávislých japonských skupin nezůstaly opomenuty. Kades se dokonce vyslovil, že „japonské zdroje byly nejvíce přínosné.“³³ Jedna zásadní výjimka však spočívala v základních principech, které předložil MacArthur, a tou bylo zřeknutí se války jakožto prostředku pro řešení mezinárodních sporů. MacArthurův požadavek byl zcela jedinečný a do pozdější Ústavy se dostal jako 9. článek, díky němuž si nová Ústava Japonska vysloužila přívlastek „mírová ústava“.

Restrukturalizace Ústavy Meidži pod vedením komise vládní sekce spočívala v první řadě v zachování role císaře, která je stěžejním pojítkem japonské společnosti. To byl zcela zásadní cíl především proto, že císařská autorita ve společnosti mohla GHQ umožnit

---

³⁰ *Ibid.*, s. 94.

³¹ SIMS. *Japanese political history since the Meiji renovation, 1868–2000.* s. 243.

³² Constitutional Convention.

³³ Cit. In.: DOWER. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II,* s. 367.

snadnější prosazení ústavní revize.³⁴ Následně bylo třeba vymezit císařské pravomoci. Někteří členové komise byli v tomto ohledu poměrně radikální, což se projevilo úpravou MacArthurova návrhu stanovit císaře jako *genšū*³⁵ neboli „hlavu státu.“ I přes mocenské omezení císaře bylo spojení „hlava státu“ pro komisi významově silné, a proto bylo nahrazeno výrazem *kokka no šóšō*³⁶ – „symbol státu“. ³⁷ Omezení císařských pravomocí podle vládní sekce zjednodušeně spočívalo v pozvednutí funkcí vlády a Parlamentu. Nahlédneme-li do Ústavy Japonska, konkrétně do 1. kapitoly s názvem „Císař“, bude nám zřejmé, že veškeré císařské pravomoci, které jsou výhradně zahrnuty v Ústavě, jsou vázány na bezprostřední souhlas a vědomí vlády.

Další ústavní podmínkou bylo zamezit Japonsku využívání jakéhokoli válečného potenciálu. Tento požadavek vznesený MacArthurem byl zařazen v návrhu do následující kapitoly „Zřeknutí se války“ a od podoby současného 9. článku se takřka nelišil. V další kapitole byla vymezena práva a povinnosti občanů. Klíčová jsou zde především práva, která byla rozšířena o rovnost pohlaví, zákaz diskriminace z jakéhokoli důvodu, svobodu projevu všech podob v nejrozsáhlejším slova smyslu atd. Ani tato kapitola nebyla příliš ovlivněna následující japonskou revizí. Co však u Japonců neprošlo, bylo jednokomorové složení Parlamentu, které vzniklo nejspíš z důvodu potřeby zrušit šlechtické stavy a jejich vliv na politické fungování státu.³⁸

Dne 12. února 1946 byl návrh připraven a následujícího dne byl předložen při Whitneyho návštěvě ministra zahraničí Jošidy a Macumota. Macumoto se domníval, že cílem setkání měla být diskuze o jeho vlastním návrhu.³⁹ Když Whitney předložil americký návrh ústavy, bylo již zřejmé, že Macumoto ani nedostane šanci svou práci ospravedlnit. Výsledkem jednání byla pro japonskou stranu potupa, se kterou museli přijmout americký návrh a předložit jej vládě k projednání. Do dvou dnů od schůze se měla japonská vláda rozhodnout. Buď přijme americký návrh a veřejně jej předloží, jako by jej sestavila japonská vláda, nebo jej uveřejní MacArthur sám, což by pravděpodobně vedlo k nedůvěře vládě, jejímu rozpuštění a prohře Šidehary v následujících volbách.⁴⁰

---

³⁴ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 101.

³⁵ 元首.

³⁶ 国家の象徴.

³⁷ DOWER. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*, s. 367.

³⁸ DOWER. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*, s. 361.

³⁹ *Ibid*, s. 374.

⁴⁰ *Ibid* s. 377.

Mezi japonskou stranou a GHQ vzniklo další nedorozumění. Macumotovi bylo po Whitneyho návštěvě zřejmé, že americký návrh bude potřeba přijmout v podobě, v jaké byl předložen a že Whitney by případně byl schopen připustit jen menší úpravy. Šidehara však po návštěvě MacArthura celou situaci pochopil tak, že stěžejní je zachovat první kapitolu o císaři a v té době 8. článek, který měl zaručit, že Japonsko nikdy nevyužije války pro řešení konfliktů. Zbytek návrhu měla vláda podle Šidehary ve svých rukou. Nakonec se ukázalo, že Whitney byl, co se týče svého návrhu, nekompromisní a jako stěžejní považoval všechny jeho kapitoly a články.⁴¹ Nicméně komise opět pod vedením Macumota měla za úkol americký návrh prozkoumat a použít ho k dalším úpravám více korespondujícím s představami vlády. Macumoto byl americkým návrhem poněkud zneklidněn. Už navrhovaná preambule, která se nakonec fakticky promítla do současné Ústavy, nebyla zcela podle představ japonské vlády a ve své předloze ji Macumoto raději zcela vynechal. Je v ní totiž uvedeno, že Ústava je dokumentem svobodného lidu. Podle Macumota byla preambule zcela v rozporu s dosud uplatňovanou Ústavou Meidži, neboť její 73. článek stanovoval, že ústavní reforma může být předložena pouze na základě císařského příkazu.⁴² Je také na místě si připomenout, že v Ústavě Meidži⁴³ je k lidu odkazováno slovem *šinmin*,⁴⁴ které se do angličtiny předkládá jako *subject* (subjekt) a významově se blíží slovu „poddaní.“ Je tedy zřejmé, že suverénní lidová moc byla pro Japonce nezvyklým principem. To se projevilo i v úpravě návrhu kapitoly 3 „Práva a povinnosti občanů“, kde Macumoto vynechal některé články týkající se lidských práv a svobodu projevu alespoň částečně omezil. V souladu s Macumotovými přesvědčením nebyl ani návrh jednokomorového Parlamentu, který Američané prosazovali. Bikamerální složení Parlamentu bylo podle Macumota klíčové pro vzájemnou kontrolu a pro zamezení nerovného vlivu většiny.⁴⁵ Kromě úpravy Parlamentu však Macumoto v americkém návrhu spíše škrtal, než pozměňoval. Jeho obavy z cizích právních principů aplikovaných na zcela odlišnou kulturu však na GHQ neudělaly příliš velký dojem a během následujícího jednání byly Macumotovy škrtky z větší části nahrazeny původním americkým návrhem.

---

⁴¹ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 118.

⁴² National Diet Library. *The Constitution of the Empire of Japan, translated by Ito Miyoji*. [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html#s7>. [citováno 2. 1. 2017].

⁴³ National Diet Library. *Dai-Nippon Teikoku Kenpo*. [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html>, [citováno 2. 1. 2017].

⁴⁴ 臣民.

⁴⁵ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 122.

Dne 4. března 1946 předložil Macumoto Whitneymu k projednání nový japonský návrh. Whitneyho komise ani neočekávala, že by vláda, resp. Macumoto stihl návrh pozměnit, nicméně jednání, které vedlo k sepsání závěrečného návrhu, se nakonec protáhlo až do následujícího dne. Japonský návrh se od původního amerického značně lišil a bylo potřeba oba tyto návrhy sjednotit. V mnohých případech japonské úpravy neuspěly. Preambule vynechaná v japonském návrhu byla opět zahrnuta v plném znění. První kapitola „Císař“ byla rovněž ponechána v americké podobě, přestože Sató, zástupce Macumota, zásadně odmítal položit zákon o císařské rodině na stejnou úroveň s ostatními zákony, což v praxi znamená, že císař na tento zákon nemá sebemenší vliv, neboť jeho ustanovení a dodatky jsou zcela v režii Parlamentu. Kapitola 2 „Zřeknutí se války“ byla nepatrně přeformulována, ale jako jednu z mála částí ji Macumoto nerevidoval. Kapitola 3 „Práva a povinnosti občanů“ byla nejvíce problematickou částí obzvláště pro japonskou stranu, jejíž právníci se domnívali, že lidská práva není nutné obsáhnout v nejvyšším zákoně, ale pouze v občanském zákoníku.⁴⁶ Těžko uchopitelné bylo pro Japonce spojení „all natural persons“ ve 13. článku kapitoly, který deklaroval rovnost *všech* lidí před zákonem a zákaz diskriminace kvůli rase, pohlaví, společenskému statusu nebo *národnosti*.⁴⁷ Japonské straně se nelíbilo americké prosazování právní rovnosti na půdě Japonska pro všechny jednotlivce bez výjimky cizinců. Sató místo neutrálního výrazu *džinmin*⁴⁸, který významově nemá tendence vymezovat jakoukoli skupinu, použil slovo *kokumin*,⁴⁹ které je významově podobné spíše slovu národ či národnost, v japonském kontextu pak národ japonský.⁵⁰ Již po restauraci Meidži⁵¹ bylo slovo uváděno v rámci otázek týkajících se národovosti. Během 2. světové války bylo slovo *kokumin* používáno především v souvislosti s nacionální propagandou a snahou probudit v lidech japonského ducha, za kterého je třeba bojovat.⁵² I přes varování některých poradců z vládní sekce byl výraz *kokumin* v návrhu povolen a promítl se i do finální podoby Ústavy. Další zneklidnění způsobila rovnost pohlaví v otázkách rodiny ve 24. článku návrhu GHQ a zákaz veškeré cenzury ve 20. článku

---

⁴⁶ *Ibid.*, s. 129.

⁴⁷ National Diet Library. *Constitution of Japan – 12 February 1946*, [online] dostupné z: http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/03/076a_e/076a_etx.html#t005. [citováno 15. 1. 2017].

⁴⁸ 人民.

⁴⁹ 国民.

⁵⁰ Problematika užití výrazu *kokumin* se projevila například v uznávání sociálního zabezpečení cizinců. Nejvíce proslulý je případ obyvateľky Oity původně čínské národnosti, která se však v Japonsku narodila během 2. světové války. Úřady zamítly její žádost o sociální zabezpečení. Nejvyšší soud v roce 2014 její odvolání odmítl s tím, že dotyčná není japonské národnosti.

RICHARDS, Clint. *Japanese Supreme Court Rules Against Foreign Residents on Welfare* <https://thediplomat.com/2014/07/supreme-court-makes-foreigners-second-class-citizens/>, 16. 11. 2017.

⁵¹ Restaurace císařské moci v roce 1868.

⁵² DOAK, Kevin Michael. *A history of nationalism in modern Japan: placing the people*. Boston: Brill, 2007. Handbuch der Orientalistik, ISBN: 9789047411826. s. 202.

návrhu. Ani u jednoho z těchto článků se Japoncům nepodařilo prosadit svá omezení. Při diskuzi o této kapitole se projevil zastaralé uvažování japonské strany a vliv Ústavy Meidži, která, stejně jako japonský návrh na revizi, ustanovovala veškerá práva občanů s výjimkami stanovenými zákonem.⁵³

V následujících kapitolách, týkajících se politické struktury, jurisdikce a financí nedošlo k výraznějším konfliktům. Japonské straně se podařilo prosadit bikamerální složení Parlamentu, ale s úpravou GHQ, která spočívala v založení horní komory, jakožto orgánu reprezentujícího všechny občany, nikoli jako zastupitele oblastí a odborů, jak bylo vyžadováno Japonci.⁵⁴ Prosazení horní komory byl jeden z mála požadavků, které Macumotovi prošly, většina jeho škrtnů a nevolí se však s přijetím GHQ nesetkala.

1.4 Od návrhu k Ústavě

Více než den trvající schůze, ze které vzešel třetí návrh Ústavy, skončila 5. března 1946 a následující den měl být návrh bez dalších úprav předložen veřejnosti. Japonská vláda ani císař Hirohito návrhem nebyl potěšen. Kamenem úrazu byl především jazyk, kterým byl návrh napsán a který zněl Japoncům nelibě. V drtivé většině se totiž nejednalo o nic jiného než o překlad amerického textu do japonštiny, a to mnohdy doslova, což v některých případech působilo nejasnosti v interpretaci významu. I přes veškeré námitky byl návrh předložen císaři, který jej nakonec odsouhlasil, neboť si byl patrně vědom, že GHQ stojí na jeho straně. Během následujícího měsíce došlo ještě k několika dalším úpravám, přičemž nejzajímavější byl překlad těžkopádné klasické japonštiny do japonštiny srozumitelné pro běžného Japonce. V takovéto podobě pak byla uveřejněna podruhé 17. dubna. I přes některé krkolomné formulace zavánějící doslovným překladem z angličtiny, které v Ústavě zanechaly stopy i po přepsání do běžné japonštiny, se však návrh těšil velkému obdivu veřejnosti a většiny politických stran.⁵⁵

Nutno podotknout, že návrh byl až do doby jmenování nové Jošidovy vlády 22. května prezentován jako dílo japonské politické špičky, což bylo po zveřejnění návrhu 6. března mnohými mediálními kritiky zpochybnováno.⁵⁶ Washington ani FEC si nebyly vědomy žádné aktivity GHQ v otázkách ústavní reformy. FEC byla poněkud konsternována jednáním MacArthura, neboť podle Moskevské smlouvy měly všechny členské země právo

---

⁵³ National Diet Library. *The Constitution of the Empire of Japan*, translated by Ito Miyoji [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html#s2>. [citováno 16. 1. 2017].

⁵⁴ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 133.

⁵⁵ DOWER, *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*, s. 387.

⁵⁶ MOORE, ROBINSON. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 142.

do otázek japonské ústavy zasáhnout. Americká vláda zůstala v otázkách kroků GHQ chladná a snažila se zpochybňovanou autoritu MacArthura obhajovat. 10. dubna se navíc uskutečnily první poválečné volby do Sněmovny reprezentantů *šúgin*,⁵⁷ které podle MacArthura měly posloužit jako referendum v otázce ústavní reformy. Ku prospěchu FEC, která se domnívala, že volby nepřinesou kýžený výsledek, je však třeba zmínit, že se GHQ postaralo o zúžení politického spektra kandidátů, když mnohým politikům zakázalo volební účast z důvodů dřívějšího omezování demokracie. Tento akt lze pak vnímat jako ovlivňování voleb. Další zpochybnění otázky, zda volby mohly představovat referendum o ústavní reformě, spočívalo v obsahu kampaní jednotlivých kandidátů. Podle výzkumu vládní Komise pro Ústavu z roku 1961 se většina kandidátů ve své kampani vůbec nezmiňovala o ústavní reformě jako takové. Na druhou stranu se téměř tři čtvrtiny kandidátů věnovaly otázce císaře.⁵⁸

Císařská role zůstala diskutovaným tématem až do konečné fáze debat. V dubnu zasedla nová komise, tentokrát v rámci Tajné rady, která zpochybňovala především způsob, jakým se k revizi přistupovalo. Podle preambule návrhu má být Ústava zákonem, vycházejícím z vůle lidu, ale 73. článek Ústavy Meidži umožňuje debatovat o reformě až na základě císařského příkazu. Další otázky se týkaly majetku a darů císaři a jeho možnosti předložit návrh zákona o císařské rodině. Suverenita lidu byla podle některých členů Tajné rady nezvyklým principem, který mohl ohrozit tradiční nacionální způsob nazírání na Japonsko, tzv. koncept *kokutai*,⁵⁹ jehož hlavní myšlenkou je císař jakožto středobod japonské společnosti.⁶⁰ Bez diskuze nezůstal ani nejvíce kontroverzní článek o zřeknutí se války. Komisi zajímala hlavně budoucí pozice Japonska v OSN, a zda bude mít Japonsko právo na sebeobranu. Další klíčovou otázkou bylo, jaká nastane situace, až skončí okupace a Japonsko nebude nikdo chránit. Mnohé jiné pochybnosti byly diskutovány, přesto se však Tajná rada téměř jednohlasně usnesla na schválení návrhu,⁶¹ který byl 25. června předložen Parlamentu se všemi náležitostmi, které vyžadovala Ústava Meidži. V průběhu zasedání Parlamentu, které skončilo 6. října, došlo ještě k několika úpravám. Nejdůležitější změnou bylo znění 9. článku, díky které lze druhý odstavec článku interpretovat tak, že Japonsko má právo na individuální sebeobranu. Úprava si získala přívěsek „Ašidův dodatek“ podle

---

⁵⁷ 衆議院.

⁵⁸ MAKI, John M. *Japan's Commission on the Constitution, the final report*. Seattle: University of Washington Press, 1980. ISBN 978-0295957678. s. 80.

⁵⁹ 国体.

⁶⁰ BERKOFSKY, *A pacifist constitution for an armed empire: past and present of the Japanese security and defence policies*. s. 108.

⁶¹ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 173.

tehdejšího vedoucího komise v rámci Sněmovny reprezentantů Hitošiho Ašidy.⁶² Kromě této úpravy došlo i k prosazení návrhu FEC na dodatek k článku 66, který omezil členství ve vládě pouze na civilní osoby.⁶³

Po ukončení zasedání Parlamentu se znovu upravená Ústava opět dostala na stůl Tajné rady, která jej 29. října přijala a 3. listopadu došlo k vyhlášení nové Ústavy Japonska císařem s platností od 3. května následujícího roku. Po devíti měsících rozhodování, jednání a domlouvání se tak zrodil nejvyšší zákon, který od doby promulgace neprošel změnou, přestože byl mnohokrát terčem nenávisti a stal se dodnes diskutovanou problematikou.

---

⁶² Úprava spočívala v přidání věty k druhému odstavci, jehož znění je následující (překlad z japonského textu Ústavy): „Aby bylo dosaženo cíle v předcházejícím odstavci [pozn.: kde je ustanoveno zřeknutí se války], nebude zachována pozemní, námořní, letecká armáda, či jiný válečný potenciál. Právo země na zaútočení nebude uznáno.“ Japonsko nemůže využít armádu pro válečný konflikt, ale neznamená to, že jí nemůže využít při vlastní obraně. Odtud pak pramení název japonské armádní skupiny *Jednotky sebeobrany*. BERKOFSKY, *A pacifist constitution for an armed empire: past and present of the Japanese security and defence policies*, s. 102.

⁶³ National Diet Library. *Further policies relating to a new Japanese constitution* [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/04/127/127tx.html>. [citováno 25. 1. 2017].

2 Návrhy na revizi Ústavy – 50. až 90. léta 20. století

Japonská Ústava – kontroverzní dokument, který dodnes vyvolává otázky nejen v Japonsku – vstoupila v platnost 3. května 1947. Nedlouho poté začaly politickou sférou zmítat pochybnosti a mnohé konzervativně smýšlející osobnosti, které budu jmenovat níže, začaly uvažovat o možnosti revize. V podstatě již v průběhu diskuzí o americkém návrhu vyvstaly otázky o budoucím postavení Japonska na mezinárodním poli, které bylo *de facto* určeno 9. článkem a členové Tajné rady se v průběhu analýzy navrhované Ústavy nechali slyšet, že ideálním řešením pro Japonsko by bylo Ústavu reformovat okamžitě po skončení okupace.⁶⁴ K tomu ovšem doposud nedošlo. V následující kapitole budu analyzovat, kdo a proč se o ústavní reformu pokoušel, jaké změny byly navrhovány, a dále se budu zabývat okolnostmi, které vedly k neúspěchu prosazení ústavní reformy.

2.1 Situace po 2. světové válce (50. – 70. léta)

„Americká“ Ústava Japonska přijata prakticky pod tlakem se stala velmi brzy trnem v oku mnohých politiků. Kvůli argumentu zachování císařské role byly tehdejší japonské politické špičky nuceny návrh Ústavy přijmout. Způsob, jakým došlo ke kompletní revizi nejvyššího zákona, se tak stal téměř okamžitě předmětem pochybností a otázek. Problémem zůstal také nový koncept rozložení moci, přičemž císař ztratil prakticky veškeré své pravomoci a na vrchol mocenské pyramidy dosáhl dvoukomorový Parlament složený na základě volby občanů. Otázka bezpečnosti Japonska a adekvátnost 9. článku pak byly hlavními problémy, diskutovanými v počátcích 50. let, kdy vypukla korejská válka, studená válka a kdy byla podepsána mírová smlouva v San Francisku, jež zahýbala rozložením světových sil. Situace se nezlepšila ani po podepsání Japonsko-americké bezpečnostní smlouvy, která zavázala Spojené státy k podpoře obrany Japonska a na oplátku Japonsko poskytlo svá území k umístění amerických jednotek. Taková spolupráce znamenala další závazek Japonska a neustálou závislost na USA. Otázka 9. článku navíc ještě více rezonovala společností ve chvíli, kdy vznikly bezpečnostní síly, které od roku 1954 známe pod názvem Jednotky sebeobraný (dále také pod zkratkou SDF⁶⁵). Do roku 1951, kdy skončila okupace, během které bylo Japonsko zcela odkázáno na finanční a politickou podporu a ochranu ze strany USA, však nikoho nenapadlo o revizi Ústavy uvažovat jako o záležitosti uskutečnitelné.

---

⁶⁴ MOORE, Ray A., ROBINSON, Donald L. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*, s. 170.

⁶⁵ Self-defence Forces.

Nehledě na to, že by takový krok popřel dosavadní japonskou spolupráci na obnově státu, GHQ by jakožto orgán neustále hlídající vládní rozhodnutí na ústavní reformu nejspíš nepřistoupilo.

Konzervativně smýšlející politici převážně z Liberální strany považovali ústavní reformu provedenou v roce 1946 za extrémní a řešení shledávali v návratu k předválečným idejím alespoň v určitém rozsahu.⁶⁶ Právě konzervatismus se v 50. letech zasadil o vznik kliky odpůrců nové Ústavy, kterou známe pod výrazem *kaikenba*.⁶⁷ V rámci tohoto myšlenkového směru je Ústava vnímána jako dokument, který byl Japonsku vnucen a je potřeba jej kompletně revidovat. V souvislosti s faktem, že Ústava Japonska prakticky není japonská, vzniklo označení *ošicuke kenpó*⁶⁸ – vnucená Ústava.⁶⁹ Současně se vznikem tohoto označení zastánců revize se objevil i protipól *gokenba*,⁷⁰ jehož příznivci naopak Ústavu brání a jakoukoli reformu rezolutně odmítají. Okolnosti přijetí Ústavy zkoumala také vládní Komise pro výzkum Ústavy *Kenpó čósakai*,⁷¹ která vznikla v roce 1956 a Ústavou se zabývala následujících 8 let.

Komise vznikla během vlády premiéra Nobusukeho Kišiho, který se myšlenkově řadil do skupiny *kaikenba*. Kiši, který v 50. letech čelil obvinění z válečných zločinů třídy A, paradoxně získal pro Komisi značnou finanční podporu od Spojených států, jejichž záminkou byla podpora pravice a zamezení vlivu komunismu.⁷² Většinu postů v Komisi obsadili členové vlády z Liberálně demokratické strany, jejímž základním pilířem bylo prosazení revize Ústavy a obnovení suverenity Japonska. Socialistická strana, byť byla vyzvána k participaci, nakonec do Komise nepřispěla, neboť se vyhraňovala vůči programu liberálů a její minoritní zastoupení v Komisi by rozhodování příliš neovlivnilo.⁷³ Přes relativně jednoduché složení Komise vznikaly mezi jejími členy pře o tom, zda cílem Komise má být pouze výzkum okolností vzniku Ústavy a jejího obsahu, nebo zda se má věnovat otázkám potenciální reformy.

---

⁶⁶ WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*, New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-59396-0. s. 7.

⁶⁷ 改憲派. Doslova „skupina pro reformu Ústavy.“

⁶⁸ おしつけ憲法.

⁶⁹ WATANABE, Osamu, *Nihon koku kenpo kaisei shi*. Nihon Hyoronsha; Dai 1-han edition, 1987. ISBN 4535576521, s. 32.

⁷⁰ 護憲派.

⁷¹ 憲法調査会.

⁷² BERKOFKY, s. 134.

⁷³ WARD, Robert, E. *The Commission on the Constitution and Prospects for Constitutional Change in Japan*, in: *The Journal of Asian Studies*, Vol. 24, No. 3, May, 1965, pp. 401-429. Association for Asian Studies [online] dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2050343>, [citováno 25. 1. 2017], s. 405.

Pro výzkum způsobu uzákonění Ústavy byla stanovena samostatná sekce Komise. Jako základní materiál k bádání použila Postupimskou deklaraci, jejímž přijetím Japonsko nejen uznalo svou porážku, ale rovněž bylo nuceno podstoupit kroky k demokratizaci jakožto jednu z podmínek deklarace. Odpůrci nové Ústavy vnímali celý proces jejího přijetí, ostatně stejně jako celkové počínání americké okupační správy, za krajní zneužití pozice poraženého národa. Zvláštní sekce Komise měla mimo jiné za úkol zkoumat otázku, zda je Ústava, která byla přijata během okupace, a navíc navržená zástupci jiného státu, skutečně platná.⁷⁴ Oproti tomuto názoru se však vyhranil předseda Komise Kenzó Takajanagi, který se snažil úsilí Spojených států obhájit a přirovnat ho k velké zodpovědnosti, nikoli ke snaze si Japonsko podrobit.⁷⁵ V konkrétních otázkách pak bylo zkoumáno uplatnění svobodné vůle občanů, na níž podle preambule mělo přijetí nové Ústavy záviset. Diskutovala se také autorita MacArthura, která podle některých do značné míry ovlivnila jednání vládní sekce a FEC. V závěru však Komise nevynesla žádný hodnotící výsledek, pouze konstatovala výjimečné okolnosti vzniku i přijetí Ústavy, kterou považovala za nevyhnutelný důsledek prohrané války.⁷⁶

Komise se dále věnovala skutečným důsledkům ústavních článků a jejich fungování v praxi. Zaměřila se na jednotlivé kapitoly Ústavy, které analyzovala a snažila se odpovědět na otázku, zda tento nejvyšší zákon odpovídá národním podmínkám.⁷⁷ Co se první kapitoly týče, mnozí členové komise nesouhlasili s vymezením pozice císaře pouze jako symbolu státu. Kapitola „Zřeknutí se války“ a její jediný 9. článek naopak příliš kritizován nebyl, neboť díky „Ašidovu dodatku“ lze význam článku interpretovat tak, že Japonsko má možnost využívat ozbrojené síly v rámci sebeobranu. Podobně jako v době, kdy byla nová Ústava teprve v jednání, i nyní se někteří členové nedokázali oprostít od pocitu, že lidská práva zahrnutá ve 3. kapitole jsou příliš rozsáhlá, a naopak povinnosti občanů vůči státu jsou zanedbány. V otázkách rozložení státní moci se pak mnozí obávali přílišného vlivu politiky na legislativu a také zvažovali, jakým způsobem má reálně fungovat Horní komora, která se až na počet členů a způsob jejich volby od Dolní komory příliš neliší. Komisioní členové však nezvažovali zavedení jednokomorového Parlamentu, což byl prvotní plán vládní sekce GHQ.⁷⁸ Dalšími tématy byly např. vztah mezi jednotlivými složkami moci, vliv Ústavy na řízení státních financí, způsob, jakým řídit volby, jakým korigovat politické strany atp.

---

⁷⁴ MAKI, John M. *Japan's Commission on the Constitution, the final report.* s. 52.

⁷⁵ *Ibid.* s. 64.

⁷⁶ *Ibid.* s. 85–86.

⁷⁷ MAKI, John M. *Japan's Commission on the Constitution, the final report.* s. 51.

⁷⁸ WARD, Robert E. *The Commission on the Constitution and Prospects for Constitutional Change in Japan.* s. 413–414.

Závěrečná zpráva Komise, která měla být předložena vládě a Parlamentu, opět názorově rozdělila její členy na dva tábory, přičemž drtivá část v důsledku výzkumu doporučovala reformu Ústavy. Navíc byl vznesen návrh, aby o podobě závěrečné zprávy rozhodla nadpoloviční většina členů. To by mělo za následek samozřejmě neobjektivní vyhodnocení, neboť Komise sestávala primárně z kritiků Ústavy, a opozice tak byla silně oslabená. Takajanagi, nestranný profesor práva, však prosadil, aby závěrečná zpráva byla co nejvíce faktická a aby co nejméně prosazovala politické záměry liberálů.⁷⁹ Konečná zpráva tak sestává především z výsledků výzkumu, ale také upozorňuje na některé problémy, na nichž se shodla většina členů Komise a zároveň doporučuje možná řešení. Jednoduše řečeno byl hlavní problém ukotven v nových systémech vládnutí, které Ústava předurčovala a se kterými se Japonsko muselo vypořádat. Jako příklad lze uvést návrh na upevnění pravomocí vlády a premiéra na úkor Parlamentu, omezení pravomocí místních zastupitelstev, prosazení větší zodpovědnosti občanů vůči státu nebo uvolnění pravidel pro schválení ústavní reformy.⁸⁰

Zásadní roli v počátečních snahách o revizi Ústavy sehrál Ičiró Hatojama, tehdejší představitel Liberálně demokratické strany *Džijú minšutó*⁸¹ (dále jen LDP), a předseda vlády v letech 1954–1956. Hatojama byl již v době navrhování Ústavy v roce 1946 kontroverzní osobou. Přestože dokázal na jaře v roce 1946 tehdy ještě Liberální stranu dovést k vítězství ve volbách do Dolní komory a strana ho doporučila jako předsedu vlády, byl nakonec nahrazen svým kolegou Šigeruem Jošidou. GHQ Hatojamu nařklo z projevených sympatií k nacistickému Německu,⁸² ale tato teorie se nakonec ukázala být scestná. Později post předsedy vlády obhájil a nebýt voleb do Dolní komory v roce 1955, v nichž třetinově uspěla opoziční Japonská socialistická strana *Nibon šakaió*⁸³ a vláda tak byla složena z koalice dříve opozičních stran,⁸⁴ mohlo dojít k výraznějším diskuzím ohledně potenciální reformy. Během 2. světové války byl Hatojama odpůrcem militarizace a v politických kruzích nebyl příliš úspěšný. Oblibu si zprvu nezískal ani po kapitulaci Japonska a přijetí Ústavy, neboť se už v 50. letech pokoušel o narovnání vztahů se Sovětským svazem,⁸⁵ což ve společnosti vzbudilo obavy z příklonu ke komunismu.

---

⁷⁹ *Ibid.* s. 407.

⁸⁰ *Ibid.* s. 417.

⁸¹ 自由民主党.

⁸² FINN, Richard B. *Winners in peace: MacArthur, Yoshida, and postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, c1992. ISBN 9780520069091. s. 109.

⁸³ 日本社会党.

⁸⁴ ITOH, Mayumi. *The Hatoyama dynasty Japanese political leadership through the generations*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 9781403981523. s. 126.

⁸⁵ *Ibid.* s. 140.

Výraznou osobností Komise pro výzkum Ústavy, která se rovněž angažovala v otázkách Ústavy, byl Jasuhiro Nakasone (předsedou vlády v letech 1982–1987), který se v průběhu doby soustřeďoval na různou problematiku Ústavy. V 50. letech se zajímal především o osamostatnění Japonska. I po skončení okupace měl dojem, že se Japonsko nachází ve stínu USA, což se podle něj nezmění, dokud nebude existovat skutečně japonská ústava. Kromě účasti na výzkumu Ústavy v rámci Komise se Nakasone také aktivně zapojoval do propagace ústavní revize v rámci společenských událostí. Poté, co v roce 1960 došlo k prodloužení bezpečnostní smlouvy s USA a Japonskem zmítaly bouřlivé demonstrace, zaměřil se především na stav demokracie v tomto období. Nakasone se domníval, že řešením pro skutečnou implementaci demokratických hodnot by bylo zavedení přímé volby premiéra, čímž by mohlo dojít k omezení vlivu politických stran, které mnohdy využívaly napjatou situaci ke konkurenčnímu boji a zanedbávaly tak potřeby občanů.⁸⁶

2.2 80. léta 20. století a první návrhy na ústavní revizi

V mezidobí 70. a 80. let diskuze o problematice Ústavy poněkud utichla. Veškeré analyzované zdroje a odborná literatura o této době nepojednává, z čehož lze usoudit, že se Japonsko soustředilo více na problémy životního prostředí a ekonomiky, než na potřebu ústavní revize a začlenění Japonska na pole mezinárodní obrany.

V 80. letech vznikly celkem dva návrhy na reformu Ústavy. První z nich sepsal Micunori Takehana v rámci studie skupiny Společnost za vznik nové ústavy *Šin kenpó seitei giin dómei*,⁸⁷ která vznikla obnovením původní organizace z roku 1955. Za obnovou stál Jasuhiro Nakasone, který osobně žádný návrh nevydal, ale aktivně se zapojoval do výzkumu. Přestože Takehanův návrh z roku 1981, který v následujícím roce sám upravil, nebyl zcela komplexní, jasně zrcadlil základní problém Ústavy, což je otázka císařského postavení a 9. článku. Takehana byl pro posílení pozice císaře a oproti originálnímu výrazu „symbol státu“ mu v návrhu přiřadil pozici hlavy státu, který by byl jednotou japonského lidu a reprezentoval by zemi na mezinárodním poli. K 9. článku pak připojil klauzuli, podle které by Japonsko mohlo vlastnit armádní jednotky pro účely sebeobran.⁸⁸ Tento dodatek však jasně nevysvětluje otázku kolektivní sebeobran, která je v tomto ohledu zcela klíčová. Nárok na sebeobranu byl prakticky uznán ve chvíli, kdy Ašida upravil americký návrh, tedy

---

⁸⁶ WATANABE, Osamu, *Nihon koku kenpó kaisei shi*, s. 11–12.

⁸⁷ 新憲法制定議員同盟.

⁸⁸ WINKLER, Christian G. *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*, s. 62–63.

ještě dřív, než byla Ústava promulgována. Kromě jasného vymezení jednotek sebeobranu se pak tento dodatek k 9. článku jeví poněkud bezpředmětný.

Následoval návrh Jacuhira Nakagawy z roku 1984, který spočíval primárně v úpravě 1. kapitoly. Podle Nakagawova názoru má role císaře zůstat symbolická, ovšem jeho pravomoci rozšířil na vedení národních jednotek sebeobranu prostřednictvím předsedy vlády, což je rovněž stanoveno i v dodatku k 9. článku návrhu. První odstavec 9. článku Nakagawa ponechal v původním znění, druhý odstavec pak přepsal tak, že právo na kolektivní obranu i sebeobranu předchozí odstavec nevyklučuje. Nepatrnou změnou prošla v návrhu i 3. kapitola, kde Nakagawa určil doplňující brannou povinnost občanů, kterou má dále specifikovat zákon. Ostatní části ponechal Nakagawa v původní podobě, nicméně i tyto zdánlivě nepatrné úpravy působí dojmem, že Nakagawa byl spíše zastáncem konzervativního přístupu. Preambule v jeho podání navíc demonstrativně haní okolnosti, za kterých Ústava Japonska vznikla a zdůrazňuje suverenitu Japonska, jež má být dokázána právě reformou Ústavy.⁸⁹

Tyto dva návrhy se co do rozsahu příliš neliší, oba mají spíše konzervativní charakter, což je vidno převážně u 1. kapitoly a u Nakagawova návrhu pak i u 3. kapitoly. 80. léta minulého století tedy nepřinesla žádnou ideu nové Ústavy, která by mohla být podkladem k reálné reformě. Spolu s událostmi následujícího desetiletí se však otázka revize Ústavy stala mnohem více aktuální.

Důvody, které zastínily možnost ústavní reformy v prvních desetiletích po 2. světové válce, jsou sice poměrně různorodé, přesto v nich lze vyzorovat jednu společnou vlastnost. Tou byl odpor Japonců vůči armádě a militarismu, který se projevil především v rámci demonstrací proti prodloužení bezpečnostní smlouvy s USA v roce 1960. Velká část společnosti vnímala pokračující pakt s USA jako hrozbu zavlečení Japonska do války. O rok dříve byla problematika amerických armádních jednotek umístěných na území Japonska dohnána až k Nejvyššímu soudu, avšak otázka ústavnosti bezpečnostní smlouvy zůstala s ohledem na její politickou povahu bez odpovědi.⁹⁰ Umístění amerických jednotek vyhodnotil Nejvyšší soud v souladu s Ústavou, přičemž použil argument, že takové

---

⁸⁹ WINKLER, Christian G. *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*, s. 64–65.

⁹⁰ Soud se odvolal na princip *tóčikóiron* (統治行為論), který vychází z amerického ústavního práva, kde je tento princip znám pod názvem *political question*. Soudce není povinen vydat právní rozhodnutí v otázkách politického charakteru.

Pro detail principu *tóčikóiron* viz *Sunagawa Case* [online] dostupné z: http://www.courts.go.jp/app/hanrei_en/detail?id=13 [citováno 25. 3. 2017]. Pro konkrétní definici viz *Political Question* [online] dostupné z: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Political+Question> [citováno 25. 3. 2017].

jednotky nepodléhají japonskému řízení. Tento případ z roku 1959 vznikl kvůli incidentu v Sunagawě (Hokkaidó), kde bylo při protestu proti zdejším americkým základnám zatčeno a souzeno několik aktivistů. Ani Komise pro ústavu nepřinesla výsledek, který by ústavní reformu doporučoval. Obavy z revize Ústavy nakonec vedly ke vzniku organizací za její obranu,⁹¹ které tak vytvářely opozici Komisi. Členové Komise byli v názoru na revizi Ústavy nejednotní, neboť se nedokázali shodnout, do jaké míry reformovat, jaké články ponechat či jaké zcela zrušit.⁹² Pravděpodobně nejzásadnějším důvodem byl stav, v jakém se Japonsko po válce ocitlo. Nedostatek potravin, zdravotních zásob či šatstva trápil Japonce na začátku 50. let mnohem více než nová Ústava, a když už byla situace příznivější, společnost byla jen stěží nakloněna jednání, které by potenciálně mohlo znovunastolit poválečné podmínky v Japonsku nebo kdekoli jinde. Navíc s rostoucí ekonomikou a neustálým vývojem technologií přibýlo i přírodních katastrof souvisejících s průmyslem, což zaměstnávalo vládu mnohem více než nedokonalá Ústava. 90. léta však spolu s novými světovými událostmi, které Japonsko ovlivnily, přinesla také silnější diskuze o potřebě Ústavu reformovat.

2.3 Ústava a participace Japonska v mezinárodních konfliktech – 90. léta

Katalyzátorem debat o ústavní reformě byla válka v Perském zálivu v roce 1990. Motivem konfliktu byl útok na Kuvajt ze strany Iráku, vůči čemuž se řada členských zemí OSN vymezila a spolu s americkou armádou v čele zaútočila na Irák. Japonsko bylo jakožto člen OSN rovněž vyzváno k účasti, avšak vzhledem k 9. článku Ústavy, který zakazuje držení válečného potenciálu, jenž je charakterizován jako jakýkoli materiál či zbraň schopný války, Japonsko přispělo pouze finanční injekcí. Z hlediska ostatních států to nebyla zdaleka dostatečná pomoc a Japonsko se tak ocitlo pod mezinárodním tlakem. Bylo tedy potřeba řešit otázku schopnosti Japonska zasahovat v celosvětových sporech a vůbec definovat pozici Japonska na mezinárodním poli.

Ještě v roce 1990 byl předložen zákon o mezinárodní mírové spolupráci *Kokusai heima kējōjōku hōan*,⁹³ který umožňuje SDF účast na mírových operacích OSN. Zákon byl zpochybňován Sociálně demokratickou stranou⁹⁴ (SDPJ), která považovala vysílání SDF do zahraničí za protiústavní, neboť jejich účast v zahraničí by mohla značně přispět

---

⁹¹ Např. Peace Issues Discussion Group – 平和問題談話会. KERSTEN, Rikki: *Democracy in Post-War Japan: Maruyama Masao and the Search for Autonomy*, Hoboken: Taylor and Francis, 2013. ISBN 9781136160110, s. 175

⁹² WARD, Robert, E. *The Commission on the Constitution and Prospects for Constitutional Change in Japan*, s. 408–409.

⁹³ 国際平和協力法案.

⁹⁴ 日本社会党.

k válečným činům. Oproti tomu se však postavil politik za Liberální demokratickou stranou *Džijú minsuto*⁹⁵ (LDP) Ičiró Ozawa, který naopak tvrdil, že Japonsko se na poli mezinárodní bezpečnosti musí chovat zodpovědně a zaujmout pevné stanovisko.⁹⁶ Přestože zákon vstoupil v platnost, stále nebylo jasné, za jakým účelem a s jakým omezením mají být Jednotky sebeobrany vysílány. Z toho důvodu tak vznikl zákon o spolupráci v mírových a dalších operacích OSN *Kokusai rengó heiwa idži kacudó nado ni tai suru kějójoku ni kan suru hóricu*,⁹⁷ který vymezuje, na jakých konkrétních akcích se SDF mohou podílet, za jakých okolností a jaké jsou jejich hranice.⁹⁸ Po uvedení těchto dvou zákonů v platnost se pak japonské Jednotky sebeobrany zapojovaly do různých misí⁹⁹, jejichž počet byl od poloviny 90. let na vzestupu.

Spolu s novými možnostmi SDF se změnil i pohled společnosti a doposud anti-revizionistické Sociálně demokratické strany, jež začala považovat existenci Jednotek sebeobrany za nevyhnutelnou. SDPJ navíc po vítězství ve volbách v roce 1993 byla ochotna přistoupit ke kompromisnímu řešení v otázkách revize Ústavy a zavést doplňkový zákon o sebeobraně, který by jasně definoval Jednotky sebeobrany jako legální prostředek na udržení základního práva na ochranu života.¹⁰⁰

Nebyl to však pouze tlak ostatních členů OSN v době války v Perském zálivu. Za změnu názorů ohledně 9. článku mohlo také ukončení studené války. Hrozba zavlečení Japonska do rusko-amerického konfliktu a možné jaderné války v 90. letech zanikla a 9. článek se v určitém slova smyslu stal překážkou. Z preambule samotné navíc vyplývá idea pacifismu a světového míru, a bylo by snad pokrytecké nezasadit se o jeho udržení.

2.3.1 Návrhy ústavní reformy v 90. letech

První, kdo poukázal na tyto nové okolnosti, byl Susumu Nišibe –ekonom a bývalý profesor na Tokijské univerzitě, současný komentátor a kritik, který dodnes účinkuje ve vlastním debatním pořadu a je autorem mnoha esejí nejen o Ústavě. Znění 9. článku by Nišibe zcela

---

⁹⁵ 自由民主党.

⁹⁶ YAMAGUCHI, Jiro, *The Gulf War and the Transformation of Japanese Constitutional Politics*, in: *The Journal of Japanese Studies*, Vol. 18, No. 1 (Winter, 1992), pp. 155-172, [online] dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/132710> [citováno 22. 4. 2017], s. 166.

⁹⁷ 国際連合平和維持活動等に対する協力に関する法律.

⁹⁸ *Act on Cooperation for United Nations Peacekeeping Operations and Other Operations (Act No. 79 of June 19, 1992)*. [online] dostupné z: http://www.pko.go.jp/pko_j/data/law/pdf/law_e.pdf, [citováno 23. 4. 2017].

⁹⁹ Běžně známých pod termínem Peace Keeping Operations (PKO).

¹⁰⁰ HOOK, Glenn D. a Gavan. *MCCORMACK. Japan's contested Constitution: documents and analysis*. New York: Routledge, 2001. ISBN 978-0415240994, s. 29.

změnil. Ve svém návrhu z roku 1990 uvedl, že z hlediska ochrany lidského života Japonsko musí mít *armádu* sebeobran, která je určena pouze k obraně a nesmí být využita k invazi vůči jiné zemi. Právo na válku by mohlo být uznáno pouze za účelem sebeobran nebo pokud by si to vyžadovala mezinárodní situace.¹⁰¹ Nišibe tak přehodnotil postavení Japonska na mezinárodním poli. Přestože v preambuli zachoval ideu mírové země, jasně vymezil potřebu sebeobran, z čehož by vyplývala i nutnost existence armády.

Nišibeho konzervativní přístup je patrný v celém návrhu na revizi, v němž se věnoval preambuli a prvním třem kapitolám. V rámci preambule kladl důraz především na tradici, za jejíž udržování by měli mít občané zodpovědnost. Zároveň stanovuje výbor pro ústavní právo, který má být volen lidem a je zodpovědný za promulgaci revize Ústavy, již Japonsko muselo přijmout pod nátlakem okupační správy. Dále Nišibe navrhoval v preambuli spolupráci s ostatními zeměmi při udržení míru a vzájemný respekt. Pozici císaře chtěl nechat v rovině symbolické, ovšem konkretizoval její dědičnost, jež měla vycházet z tradic císařské rodiny. Z toho lze vyvodit, že Nišibe je zastáncem mužských panovníků. V kapitole 3 pak Nišibe lehce pozměnil znění 12. článku a 13. článku, který v současné Ústavě udává obecné svobody a právo na život, rozšiřuje o konkrétní svobody, jako je svoboda vlastnictví, volby místa bydliště, stěhování, svoboda slova, náboženského vyznání, shromažďování, vzdělávání atp.¹⁰²

Podobně pak vypadaly další návrhy, kterých v průběhu 90. let vyšlo celkem jedenáct. Některé byly poněkud radikálnější, jako například návrh skupiny Lidový sněm za obranu Japonska *Nihon o mamoru kokumin kaigi*¹⁰³, který v preambuli vyjadřoval úctu a respekt k historii a ústavnosti období Meidži, kdy byla nastolena občanská práva. Kromě toho pak skupina zcela popřela prvotní cíl 9. článku, který významově změnila. V návrhu skupina uvedla, že se má Japonsko snažit řešit mezinárodní problém mírovým způsobem, přesto však stanovila národní armádu, která má být sice omezena, avšak nejednalo by se o Jednotky sebeobran v pravém slova smyslu, což by mohlo potenciálně vést ke zneužití takového tělesa pro skutečně válečný úmysl. Zajímavý je také nový článek, který zahrnuje mezinárodní spolupráci na poli péče o životní prostředí a vyváženého vývoje průmyslu.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutional reform proposals 1980–2009*. s. 66–68.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ 日本を守る国民会議.

¹⁰⁴ WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutional reform proposals 1980–2009*. s. 76.

Většina navrhovaných změn spočívala v úpravě preambule a 1. a 2. kapitoly, přičemž lze zaznamenat, že všechny návrhy počítaly s proměnou symbolické role císaře na roli hlavní, tedy císař by měl být hlavou státu. Secu Kobajaši, profesor ústavního práva na Univerzitě Keiō ve svém návrhu z roku 1992 uvádí císaře jakožto hlavu státu, ale také jako jediný mezi svými kolegy v tomto desetiletí určuje následnictví trůnu, jež by nemělo být limitováno pohlavím.¹⁰⁵ Článek 9 pouze doplnil o pravidla využití Jednotek sebeobran, za jejichž jednání má zodpovídat předseda vlády. Organizace Jednotek Sebeobran by podle Kobajašiho měla být dále určena zákonem o Jednotkách sebeobran. V rámci navrhovaného 9. článku také Kobajaši stanovil povinnost občanů bránit stát, ovšem s právem zamítnutí účasti ve válce.¹⁰⁶

Kromě politologů a odborníků na ústavní právo se revizi věnovaly také novinářské společnosti *Jomiuri šimbun*, která vydala vlastní návrh v roce 1994, a *Asabi šimbun*, jež se zabývala spíše teoretickou analýzou Ústavy.¹⁰⁷

Přestože redakce *Jomiuri šimbun* je nezávislou společností, je známá jako konzervativní s příklonem k pravici a LDP.¹⁰⁸ Návrh redakce je v porovnání s ostatními z 90. let minulého století mnohem detailnější.¹⁰⁹ Hlavním cílem návrhu redakce *Jomiuri šimbun* bylo zachovat podstatu 9. článku, ale zároveň zamezit jeho rozporuplné interpretace.¹¹⁰ V preambuli redakce kombinuje důraz na suverenitu lidu a ochranu lidských svobod s potřebou uvědomění si národní historie a udržování tradic. Po preambuli následuje nově zařazená 1. kapitola pojednávající o suverénní moci lidu, která je navíc určena již v preambuli samotné. Kapitola o císaři by podle tehdejšího návrhu *Jomiuri šimbun* zůstala prakticky stejná.

Následuje kapitola 3 „Národní bezpečnost“ a 10. článek, jehož první odstavec ponechala redakce v téměř původní podobě současného 9. článku, až na mírnou změnu formulace. Současný 9. článek užívá pro vyjádření zřeknutí války japonský výraz *bóki suru*¹¹¹, což lze

---

¹⁰⁵ WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*. s. 72.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ Kdo přesně se v rámci redakcí podílel na návrzích není známo.

¹⁰⁸ SATO, Takumi, *The Polarization of the Japanese Media and the Need for Middle Ground*. [online] dostupné z: <http://www.nippon.com/en/in-depth/a05002/>. [citováno 3. 5. 2017].

¹⁰⁹ Kompletní překlad uvádí Glenn D. Hook ve své knize *Japan's contested Constitution: documents and analysis* a také Christian G. Winkler ve sborníku vydaných návrhů *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*. V obou případech je překlad mírně zkrácen, především pak u Winklera, který se zaměřuje vždy pouze na zásadní body návrhů. Pro originál návrhu viz *Yomiuri kenpo kaisei shian zenshun*, [online] dostupné z: <https://info.yomiuri.co.jp/media/yomiuri/feature/kaiseishian.html>. [citováno 3. 5. 2017].

¹¹⁰ HOOK, Glenn D. a Gavan. MCCORMACK. *Japan's contested Constitution: documents and analysis*, s. 80.

¹¹¹ 放棄する.

přeložit také jako „kapitulovat, vzdát se“ (něčeho, co si lze nárokovat). Tento výraz považovala redakce za neodpovídající, neboť podle ní neexistuje žádné ospravedlnění provedení agresivní války. V souvislosti s válkou proto zvolila výraz *mitomenai*,¹¹² který spíše odpovídá českým ekvivalentům „neuznávat, nepřipustit.“¹¹³ V téže kapitole uvedla zákaz vlastnictví, výroby či distribuce nehumánních zbraní a zbraní hromadného ničení. Stanovila také jednotky odpovědné za obranu Japonska a jeho nezávislosti, jejichž hlavním velitelem má být premiér, a na závěr také zákaz branné povinnosti. V kapitole 4 „Mezinárodní spolupráce“ pak *Jomiuri šimbun* určuje účast japonských jednotek na mírových a humanitárních operacích s cílem udržování světového míru. Následná 5. kapitola „Práva a povinnosti občanů“ se pak opět takřka neliší od stávající kapitoly 3, stejně jako následující kapitola „Parlament“, kde byla změněna přednost při schvalování smluv ze stávající Dolní komory na komoru Horní, a navíc byla přidána klauzule o možnosti organizace zvláštních vyšetřovacích komisí v rámci obou komor. S podobně decentními úpravami počítala redakce i v rámci kapitoly „Vláda“, přičemž ve svém návrhu umožnila volbu premiéra pouze z řad členů Dolní komory, nikoli celého Parlamentu. *Jomiuri šimbun* dále v kapitole „Jurisdikce“ navrhlo vedle Nejvyššího soudu zřídit také Ústavní soud, který má řešit otázky ústavnosti zákonů, smluv a norem. Kapitoly „Finance“ a „Místní samospráva“ opět zůstaly prakticky totožné se současným zněním. Dramaticky se však změnil způsob, kterým by bylo možné revidovat Ústavu v kapitole Ústavní revize, která je zároveň i poslední částí návrhu *Jomiuri šimbun*. Podle redakce by mělo být možné postoupit návrh veřejnému hlasování již za předpokladu souhlasu nadpoloviční většiny obou komor Parlamentu. Pokud by však došlo ke shodě ve dvou třetinách, pak by referendum ke schválení návrhu nebylo zapotřebí.

Jak je patrné z tohoto návrhu, *Jomiuri šimbun* i přes své konzervativní tendence chtělo primárně vyřešit palčivý problém 9. článku, ovšem způsobem, který by nepopřel jeho zásadní podstatu udržení míru a odmítnutí války, ale zároveň, aby sebeobrana a účast na mezinárodních operacích nebyla v rozporu s Ústavou. Dalším charakterem návrhu je ještě větší důraz na suverénní moc lidu, které byla věnovaná samostatná kapitola. Návrh *Jomiuri šimbun* tak ve výsledku působí jako kompromis mezi uchováním pacifismu a možností používat armádní síly.

---

¹¹² 認めない。

¹¹³ WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutionalreform proposals 1980–2009*. s 80.

Kontrastem k návrhu *Jomiuri šimbun* je návrh Ičiróa Ozawy z roku 1999¹¹⁴, který nejen že zcela popírá zásady pacifistického přístupu, ale ruší i možnost volby členů Horní komory, která by podle něj měla fungovat na principu britské Sněmovny lordů.¹¹⁵ Ozawa je obecně znám poněkud radikálním přístupem ke stávající politice Japonska. Bývalý člen LDP se v 90. letech několikrát pokusil zformovat politické strany či hnutí, jež by mohly LDP konkurovat a později byl dokonce členem Demokratické strany Japonska *Minšuto*¹¹⁶ (dále jen DPJ). Nejvíce pozoruhodný je však jeho koncept „normálního státu“ *ŋucú no kuni*,¹¹⁷ který spočívá v samostatnosti a suverenitě země bez omezení.¹¹⁸ Vzhledem k závislosti Japonska na bezpečnostní smlouvě s USA a k odkázanosti na Jednotky sebeobran, jejichž možnosti jsou diskutabilní, Ozawa nepovažuje Japonsko za plnohodnotný, „normální“ stát.¹¹⁹ Oproti návrhu svých kolegů a *Jomiuri šimbun* je Ozawův návrh spíše kritikou a analýzou současné Ústavy. Podle toho, za jakých podmínek Ústava vznikla, ji Ozawa považuje prakticky za neplatnou, respektive za dokument, který neodpovídá standardům mezinárodního práva, neboť byl Japonsku vnucen.

Další problém Ústavy vidí Ozawa v její zastaralosti. Vinu ovšem neshledává pouze v Ústavě jako takové, ale i v politické reprezentaci Japonska, který se od poloviny 50. let věnoval prakticky jen rozvoji ekonomiky a trhu, čímž zastínil potřebu veřejné diskuze o Ústavě. V důsledku takového přístupu pak může být logické, že občané Japonska inklinovali, a doposud stále inklinují spíše k jejímu zachování, neboť pod záštitou Ústavy se vedlo Japonsku dobře, nehrozil větší konflikt a Japonsko bylo relativně v bezpečí. Ústava by měla být podle Ozawy přesně interpretovatelná podle budoucích záměrů země, nikoli s ohledem na její minulost, což lze vidět na příkladu 9. článku, který vznikl v reakci na 2. světovou válku.

Pozici císaře Ozawa poněkud zjednodušil faktem, že pokud v 6. článku Ústavy stojí, že císař jmenuje předsedu vlády a vrchního soudce, je císař hlavou státu, nikoli symbolem. Z hlediska pravomocí má totiž podle japonské Ústavy zásadní slovo předseda vlády, což ho

---

¹¹⁴ V následující analýze vycházím z textu návrhu, viz OZAWA Ichiro, *Nihon koku kenpo kaisei seishiki an*, [online] dostupné z: <http://bastos.fc2web.com/page004.html>, [citováno 7. 5. 2017]. Pro anglický překlad návrhu viz HOOK, Glenn D. a Gavan. MCCORMACK. *Japan's contested Constitution: documents and analysis*, s. 158–173.

¹¹⁵ Členové britské Sněmovny lordů jsou vybíráni z řad vzdělané veřejnosti na základě jejich úspěchů a kariéry.

¹¹⁶ 民主党.

¹¹⁷ 普通の国.

¹¹⁸ SOEYA, Yoshihide; TADOKORO, Masayuki; WELCH, David A. *Japan as a 'Normal Country'? A Nation in Search of Its Place in the World*. University of Toronto Press 2011. ISBN 978-1-4426-4253-9, s. 4.

¹¹⁹ OZAWA Ichiro, *Nihon koku kenpo kaisei seishiki an*, [online] dostupné z: <http://bastos.fc2web.com/page004.html>, [citováno 7. 5. 2017]. Pro anglický překlad návrhu viz HOOK, Glenn D. a Gavan. MCCORMACK. *Japan's contested Constitution: documents and analysis*, s. 158–173.

de facto činí hlavou země. To však Ozawa popírá, avšak dle výše zmíněného článku císař pouze jmenuje předsedu vlády a vrchního soudce na základě rozhodnutí Parlamentu v případě premiéra a na základě rozhodnutí vlády v případě vrchního soudce. Ozawovo tvrzení se sice může teoreticky jevit smysluplné a logické ovšem z praktického hlediska má nejzásadnější pravomoci předseda vlády. Podporu pozice císaře také vyjádřil nesouhlasem s Nakasoneho návrhem na přímou volbu premiéra, která by podle Ozawy spíše popřela systém konstituční monarchie.

Co se týče 9. článku, Ozawa se v názoru příliš neliší od ostatních, kteří se v této době ústavní revizi zabývali. Znění dosavadní klauzule o zřeknutí se války si Ozawa interpretuje doslova, jinými slovy tedy Japonsko nemá nárok na uplatnění armády ani v případě obrany, ať už kolektivní či individuální. Navrhoval proto, aby 9. článek byl zachován, ale přidal klauzuli, která by nepopírala existenci jednotek, jež by fungovaly pro případ, že by se Japonsko stalo terčem útoku. V otázkách participace na mezinárodních operacích pak navrhuje velmi podobné řešení jako návrh *Jomiuri šimbun*. Ozawa navíc zdůrazňuje nutnost podílet se jako plnohodnotný člen OSN na veškerých mezinárodních aktivitách a zároveň apeluje na potřebu organizace stálých armádních jednotek OSN, které by nahradily dosavadní standard svolávání účasti jednotlivých zemí při konfliktu.

Ani 3. kapitola pojednávající o právech a povinnostech občanů není podle Ozawy příliš uspokojivá. Ozawa upozorňuje na vágnost spojení „veřejné blaho“ *kókjó no fukuši*,¹²⁰ které může být víceznačné a japonskou společností těžko uchopitelné.

Poněkud neobvyklý postoj zaujal Ozawa v otázce dvoukomorového Parlamentu. S ohledem na tzv. „systém 1955“,¹²¹ který odkazuje na nastavení politické vlády ukotvené primárně ve straně LDP a částečně v Japonské socialistické straně, pak až do roku 1993 bylo rozložení obou komor až na výjimku mezidobí let 1970 až 1983 prakticky stejné a neměnné. Ozawa proto vidí řešení nikoli v zavedení jednokomorového Parlamentu, ale ve zrušení volby členů Horní komory, která by pak mohla mít podobné vlastnosti jako britská Sněmovně lordů. Podle Ozawy by pak Horní komora byla mnohem více nezávislá a fungovala by jako skutečný orgán kontroly zákonodárství, přičemž, kdyby nesouhlasila s návrhem zákona, Dolní komora by mohla návrh uzákonit za předpokladu většinového souhlasu oproti současným dvěma třetinám. Členové takové Horní komory by byli doživotně jmenováni císařem na základě návrhu Dolní komory. V návaznosti na reformu Parlamentu by pak bylo logicky nutné upravit i klauzule týkající se vlády v 5. kapitole

---

¹²⁰ 公共の福祉.

¹²¹ 55年体制.

Ústavy. Premiér by byl nově vybírán pouze z řad Dolní komory, což bylo shodou okolností myšlenkou i redakce *Jomiuri šimbun*. Ozawa dále navrhuje zařazení nového článku, jenž by zavazoval vládu k vyhlášení nouzového stavu v případě války, přírodní katastrofy atp.

Potřebu zavedení Ústavního soudu ve svém návrhu uvádí i Ozawa, přičemž funkce takového orgánu má dle něj spočívat v řešení veškerých právních sporů, které se svým charakterem dotýkají otázky ústavnosti.

Kapitola „Finance“ pak s výjimkou článku 89 nevyžaduje podle Ozawova názoru téměř žádný zásah, avšak zmiňovaný článek je skutečně trnem v oku mnohých současných politiků a právníků. Článek 89 zakazuje využívat veřejný rozpočet k organizování skupin náboženských, charitativních či vzdělávacích. Právě otázka zakládání škol a darování finančních obnosů svatyním z veřejných prostředků je v souvislosti s touto klauzulí poněkud palčivým problémem. Dodatkový zákon o dotacích soukromých škol, který vyšel v roce 2015 k zákonu o soukromých školách z roku 1949, totiž umožňuje financování těchto institucí ze státní kasy.¹²² Ozawa se v návrhu také věnuje článku 96 Ústavy, který značně kritizuje, neboť podle něj je prakticky nereálné získat souhlas ústavní většiny.

Poslední desetiletí druhého milénia přineslo do Japonska nový pohled na celosvětové dění a tím pádem i na domácí politiku. Dosavadní pasivita a neúčast v mezinárodních aktivitách začala postupně vadit nejen konzervativní Liberální straně, ale i části socialistů, jejichž programem bylo od nepaměti Ústavu bránit. Debaty okolo Ústavy Japonska začaly nabývat na intenzitě, což je patrné z množství publikovaných návrhů na novelizaci. Opět nejvíce diskutabilním byl v této době 9. článek, jenž omezoval Japonsko v participaci v mezinárodních konfliktech, ale bylo poukázáno i na další problémy, které Ústava skýtá. Přesto však nedošlo k tomu, aby vláda toto téma projednala, a právě proto tato nedořešená otázka zůstává předmětem debat i na počátku 21. století.

---

¹²² *Shiritsu gakkō shinkō josei ho*. [online] dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S50/S50HO061.html> [citováno 28. 5. 2017].

3 Posun k realizaci ústavní reformy po roce 2000

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že se společenský postoj vůči reformě Ústavy Japonska postupně proměňoval a v průběhu 90. let tak ústavní debaty nabyly nového a reálnějšího rozměru. S příchodem nového tisíciletí tato stoupající tendence zájmu o tematiku reformy Ústavy dále pokračuje, a to až do současnosti. Odpověď na otázku, proč se po relativně dlouhé odmlce v 70. a 80. letech náhle zvedl zájem o tuto problematiku, je poměrně prostá. Změna polarity mezinárodních vztahů, respektive tendence ke globalizaci a k užší mezinárodní spolupráci, které nastaly spolu s konflikty mezi USA – jediným bezpečnostním partnerem Japonska – a Předním východem v 90. letech, pochopitelně ovlivňuje debaty o postavení Japonska ve světě. V následující kapitole se budu věnovat graduujícímu napětí klik *kaikenba* a *gokenba* v boji o reformu Ústavy Japonska s ohledem na situaci ve světě i na japonské půdě.

3.1 Výzkum Ústavy na počátku 21. století

V roce 2000 došlo k vytvoření Komisí pro výzkum Ústavy *Šúgi'in kenpó čósakai* a *Sangi'in kenpó šinsakai* v jednotlivých komorách Parlamentu.¹²³ Obě Komise pracovaly soustavně pět let, přičemž výsledkem byl souhrn návrhů, jež by měla nová Ústava zahrnovat. Obecně početnější a aktivnější Komise Dolní komory vysílala své členy na zahraniční výzkumy ústavního práva a pravidelně organizovala veřejná setkání s širokou veřejností. Komise se skládaly nejen z členů spíše proreformních politických stran (LDP, Kómeitó), ale zapojila se i řada sociálních demokratů a komunistů. Shrnutí závěrečné zprávy Komise Dolní komory jasně stanovuje základní nedostatky Ústavy, kvůli kterým Komise vznikla. Jako nejvýznamnější ze všech problémů Komise shledala propast mezi samotnou interpretací Ústavy a realitou.¹²⁴ S tím samozřejmě souvisí i 9. článek, jehož první odstavec hodlala Komise zachovat, ale zároveň legalizovat SDF. Dalším požadavkem pro případnou budoucí Ústavu dle Komise je stanovení možnosti ženského následnictví na císařský trůn, zavedení práv na životního prostředí či sjednání ústavního soudu.

Komise Horní komory přišla se skromnější závěrečnou zprávou, která se mimo jiné zabývala názory členů tehdejší vládní sekce GHQ, mezi něž patřili např. Milton J. Esman,

---

¹²³ *Commission on the Constitution, House of Councillors*. [online] dostupné z: <http://www.kenpoushinsa.sangiin.go.jp/en/index.html>. [citováno 3. 10. 2017].

¹²⁴ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, [online] dostupné z: [http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_kenpou.nsf/html/kenpou/chosa/en/report.pdf/\\$File/report.pdf](http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_kenpou.nsf/html/kenpou/chosa/en/report.pdf/$File/report.pdf), s. 6.

Richard A. Poole a Beate Sirota Gordon. Ti se vesměs shodli, že některé prvky Ústavy, na jejíž tvorbě se v roce 1946 podíleli, jsou vágní a měly by být reformovány, aby nevzniklo množství různých interpretací. Ani jeden z nich však nepřipustil, že by v roce 1947 reformovanou Ústavu Japonsku jakýmkoli způsobem vnutili.¹²⁵

V otázkách role císaře se Dolní komora shodla na tom, že by Ústava měla i nadále uvádět císaře jakožto symbol státu. Možnost ženského nástupnictví pak byla řešena primárně s ohledem na Zákon o císařské rodině, neboť Ústava jako taková způsob následnictví nedefinuje. Argumenty pro podporu ženského následnictví byly genderová rovnost, podpora ženského nástupnictví širokou veřejností a v neposlední řadě také problematika nedostatku potenciálních mužských následníků, která byla velkým tématem posledních let.¹²⁶ I Horní komora se vyjádřila pro umožnění ženského symbolu státu.¹²⁷

Vztah Jednotek sebeobran a článku 9 však nebyl v rámci Komise Dolní komory jednoznačně určen. Přestože se většina shodla na zachování prvního odstavce článku a zároveň na jasné definici pravomocí Jednotek sebeobran, někteří se vyjádřili proti jakékoli změně a rezolutně odmítali legalizaci Jednotek sebeobran v rámci Ústavy i pro užití čistě bezpečnostního účelu.¹²⁸ Takako Doi – tehdejší předsedkyně SDPJ – argumentovala pro zachování 9. článku tím, že právě v době konfliktů, které následovaly po válce v Perském zálivu, je potřeba zachovat mírový postoj za jakýchkoli okolností.¹²⁹

V souvislosti s 9. článkem bylo rovněž diskutováno právo jednak na individuální, tak i kolektivní sebeobranu, přičemž obhájcí obou druhů práv vychází z 51. článku charty OSN, který určuje neomezené „přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu.“¹³⁰ Přestože mnozí členové Komise Dolní komory souhlasili s umožněním kolektivní sebeobran Japonska, část z nich se pak domnívala, že toto právo není nutné explicitně uvádět v Ústavě, ale že by stačilo Ústavu reinterpretovat tak, aby bylo „přirozené“ právo na obranu vymahatelné.

S právem na kolektivní sebeobranu také úzce souvisí účast na bezpečnostních a mírových operacích OSN. I v tomto případě se v Komisi Dolní komory objevily dva názory. Skupina, která se vyjádřila pro ustavení legální pravomoci využití jednotek ke kolektivní sebeobraně,

---

¹²⁵ *Handbook on the Research Report on the Constitution of Japan, The House of Councillors*, [online] dostupné z: <http://www.kenpoushinsa.sangiin.go.jp/en/pdf/ehb.pdf>, s. 5-6.

¹²⁶ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, s. 264.

¹²⁷ *Handbook on the Research Report on the Constitution of Japan, The House of Councillors*, s. 11.

¹²⁸ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, s. 265.

¹²⁹ *Ibid.*, s. xx

¹³⁰ *Charta OSN*, [online] dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, [citováno 14. 8. 2017].

již nepovažovala za stěžejní vymezit konkrétní hranice pro účast na misích OSN. Oproti tomu se objevil názor, ne zcela překvapivě ze strany prosazující přesnou interpretaci 9. článku, že by účast Japonska na mezinárodních misích měla být jasně definována a omezena pouze na nevojové akce, na kterých by se měli podílet členové nestátních neziskových organizací. Spolu s tímto názorem souvisí i představa, že použití sil, a to i v rámci bezpečnostních operací OSN, je protiústavní a jako takové by mohlo způsobit nedůvěru ostatních asijských zemí vůči Japonsku.¹³¹

Horní komora shledala rovněž podstatné zachovat první odstavec článku 9, ale současně mnozí podporovali myšlenku přinejmenším individuální sebeobrany. I v případě této Komise se však našli tací, jež tvrdili, že i současná existence Jednotek sebeobrany není v souladu s Ústavou vůbec nebo kapacity Jednotek převyšují nutné minimum. Oproti Komisi Dolní komory se v rámci Horní komory diskutovalo i o rozšíření hlavní myšlenky článku 66 Ústavy, který umožňuje být premiérem či ministrem pouze civilní osobě. Členové komise se domnívali, že by tento požadavek měl být aplikován v širším slova smyslu, například i na osobu zodpovědnou za určení válečného stavu.¹³² Shodu našly obě komory i v otázce účasti na misích OSN, přičemž Komise Horní komory souhlasila s faktem, že Japonsko jakožto člen globální komunity musí přispívat svou účastí. Mimo to ale také upozornila na problémy v rámci OSN, které by měly být primárně řešeny, a to životní prostředí a propast mezi chudobou a bohatstvím ve společnosti.¹³³

Třetím bodem diskuze byla v obou Komisích práva a povinnosti občanů. Tématem Komise Dolní komory bylo mimo jiné v minulosti mnohdy zmiňované „veřejné blaho“, kterého se bezmezně týká i omezení lidských svobod ve prospěch bezpečnosti veřejného prostoru. Byl prosazován názor, že by tento klíčový pojem měl být konkrétně definován, přičemž meze lidských svobod by měly být určeny dalším zákonem.¹³⁴ Dále bylo navrženo zahrnutí tzv. „nových lidských práv“, která by lépe odpovídala současné době. Jako hlavní příklad takových práv bylo zmiňováno právo na životní prostředí, právo na soukromí nebo právo na informace. V tomto ohledu se obě dvě Komise jednomyslně shodly.

Jak je známo, třetí kapitola Ústavy se týká i povinností občanů a někteří členové Komise Dolní komory byli toho názoru, že by na ně měl být kladen daleko větší důraz, neboť hodnoty, jako loajalita vůči národu, společnosti, rodině, od skončení druhé světové války poklesly, což údajně způsobilo zcela neomezenou lidskou svobodu, jež vede k násilí

¹³¹ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, s. 268.

¹³² *Handbook on the Research Report on the Constitution of Japan, The House of Councillors*, s. 14.

¹³³ *Ibid.*, s. 17.

¹³⁴ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, s. 269.

a společenským nepokojům.¹³⁵ Tento názor je zcela typickou ukázkou konzervativní politiky příznačné pro LDP, která je charakteristická sympatiemi k předválečnému stavu společnosti. Nicméně obhájci moderního konstitucionalismu v rámci Komise projevíli značnou nevoli s těmito myšlenkami s tím, že rozšíření povinností by jistě nevyřešilo současné sociální problémy. Komise se dále zabývala problematikou rovnosti občanů a náležitostí, týkajícími se rodin. V tomto ohledu byla diskutována možnost mít odlišné příjmení po sňatku, kterou doposud zamezuje článek 750 Občanského zákoníku.¹³⁶, a také problematika oddělení náboženství a státu v souvislosti s návštěvami svatyně Jasukuni.¹³⁷ Komise Horní komory řešila lehce odlišné otázky. Dotkla se například problematiky mezinárodních lidských práv s ohledem na uprchlíky či žadatele o azyl, věnovala se i současnému stavu práv žen, dětí, zdravotně postižených, skupiny *buraku*¹³⁸ a zahraničních občanů. Otázce cizinců dokonce komise věnovala samostatný oddíl a prakticky se shodla na tom, že je potřeba vyhovět současnému trendu globalizace a deregulovat práva imigrantů.¹³⁹

Dalším podnětem k diskuzi byl současný politický systém, primárně pak reálná funkčnost bikamerálního Parlamentu. Většina členů obou Komisí byla pro zachování dvou komor, avšak počítala s reformou volebního systému a omezení pravomocí Horní komory, čímž by došlo k jasnému odlišení od komory Dolní.¹⁴⁰ S tím následně souviselo i téma posílení moci předsedy vlády či obsazení ministerských postů pouze dlouholetými členy vládní strany. Diskutována byla dokonce přímá volba premiéra, avšak většina členů Komise Dolní komory vyjádřila nesouhlas.¹⁴¹ Horní komora ve své závěrečné zprávě upozornila na možné nebezpečí uvolnění pravidel druhého hlasování Dolní komory, přičemž tímto poukázala na potřebu uchování kontrolní funkce bikamerálního systému.¹⁴² Dále bylo prosazováno omezení byrokratické správy, přičemž by měl být kladen důraz na politickou sféru. Mimo

---

¹³⁵ *Ibid*, s. 271.

¹³⁶ Japanese Law Translation. *Civil Code* (Part IV and Part V (Tentative translation), Act No. 89 of April 27, 1896 [online] dostupné z: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=2252&vm=04&re=02> [citováno 22. 8. 2017].

¹³⁷ Někteří politici navštěvují tuto svatyni za účelem uctění památky obětí druhé světové války. Část veřejnosti tento pietní akt odsuzuje, neboť se zde nachází pomníky válečných zločinců.

¹³⁸ Sociální skupina, jež je stigmatizována „nečistotou“ z důvodů zaměstnání jich samotných nebo jejich předků. Většinou takoví lidé pochází z rodin řezníků, hrobníků, koželuhů atp. Tato povolání byla považována za nečistá z důvodu přímého kontaktu s krví a dodnes jsou lidé pocházející z takových rodin obětmi předsudků.

¹³⁹ *Handbook on the Research Report on the Constitution of Japan, The House of Councillors*, s. 20.

¹⁴⁰ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives*, s. 274.

¹⁴¹ *Ibid*, s. 276.

¹⁴² *Handbook on the Research Report on the Constitution of Japan, The House of Councillors*, s. 23.

jiné i za tímto účelem mnozí podpořili návrh na zavedení funkce ombudsmana, avšak odpověď na otázku, zda takovou funkci stanovit Ústavou nebyla jednotná.¹⁴³

V neposlední řadě bylo v rámci Komisí diskutováno zavedení Ústavního soudu, pro což hlasovala většina členů. V oblasti financí byl kladen důraz především na transparentnost rozpočtu a zodpovědnost předsedy vlády za jeho dodržování. Následně byla navržena revize článku 89, který je v rozporu s existencí soukromých škol, jejichž legitimita je dána článkem 26 Ústavy určující právo na vzdělání.¹⁴⁴

Obě komise zakončily svou činnost v roce 2005, ale Komise komory Horní navázala na svou práci v roce 2007 a dodnes pokračující výzkum zahájila znovu v roce 2011. Z výše uvedených rešerší obou závěrečných zpráv Komisí je zřejmá shoda s nutností alespoň částečné revize Ústavy, a to nejen 9. článku. Komise se ovšem zabývaly i problémy ne přímo souvisejícími s Ústavou, jako je například výše zmiňovaný Občanský zákoník, který nebyl změněn od doby jeho vydání, což bylo v roce 1896. Poukázaly tak na rozsáhlejší problematiku současné japonské politiky i společnosti. Oproti zdaleka jedinému podobnému útvaru, který existoval v první polovině 60. let, bylo složení obou Komisí v souladu s poměrem politických stran v komorách, tedy diskuze se účastnili nejen zastánci Ústavní revize, ale i řada jejích odpůrců. Demokratické složení proto umožnilo skutečně objektivní výzkum Ústavy Japonska.

3.2 Ústava jakožto mezník politické orientace

Již v předchozích kapitolách bylo možné pozorovat, jakým způsobem názory na ústavní reformu rozdělovaly hlavní politické strany v Japonsku. Sociálně demokratická strana, která pod různými názvy konkurovala LDP až do 90. let, ztratila téměř veškerý vliv patrně i proto, že podryla svůj dosavadní postoj k obraně Ústavy. Právě v době, kdy předseda strany a rovněž premiér mezi lety 1994–1996 Tomiichi Murajama prohlásil, že je potřeba změnit názor na existenci SDF a přítomnost amerických základů na území Japonska, začaly preference Sociálně demokratické strany klesat.¹⁴⁵ Murajamova snaha docílit vyšší popularity díky zmírnění své pacifistické politiky se však minula účinkem, neboť v tuto chvíli ztratila společnost, jež byla proti ústavní reformě, svůj politický vzor. Další ránou pro

---

¹⁴³ *Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives.* s. 277.

¹⁴⁴ *Ibid.*, s. 280.

¹⁴⁵ Japan Times. *Pacifist Constitution's champions lose their voice in Diet.* [online] dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/05/21/national/politics-diplomacy/pacifist-constitutions-champions-lose-voice-diet/#.WXSXH4jyg2w>, [citováno 23. 7. 2017].

voliče i členy SDPJ byla opětovná změna názoru, která vrátila stranu zpátky k obraně Ústavy. Tato skutečnost proběhla v roce 2006 v období, kdy stranu vedla Mizuo Fukušima, přičemž se strana stala hlavním obráncem současné Ústavy a svůj postoj hájí dosud.¹⁴⁶

Naopak LDP svůj postoj k revizi Ústavy nijak nezměnila, přestože se našly některé frakce, které v rámci strany prosazovaly vlastní ideje. Mnozí, jmenovitě pak již zmíněný Ičiró Ozawa, ze strany odešli a přidali se ke stranám konkurenčním, nebo založili své vlastní. V roce 1998 tak vznikla Demokratická strana Japonska *Minšutó*¹⁴⁷ (DPJ, od roku 2016 DP), která měla vyplnit mezeru po oslabené Sociálně demokratické straně. Ičiró Ozawa založil v reakci na nerozhodný postoj vlády vůči SDF vlastní Liberální stranu *Džjútó* (LP)¹⁴⁸. Přestože v 90. letech došlo k prosazení dvou zákonů, jež umožňují SDF účast na mírových misích, byla interpretace tohoto aktu stále nejistá a na hraně s přesvědčením, zda se jedná o zákony v souladu s Ústavou. Ozawa proto navrhoval nejen Ústavu změnit, ale také jasně definovat rozdíl mezi užitím SDF k obraně a užitím k pomoci při mezinárodních operacích.¹⁴⁹ Cílem Ozawy byla spolupráce s LDP, změna ustrnulého postoje k SDF a jejich vztahu k 9. článku a vytvoření vlády dvou politických stran. Koalice LDP a LP působila ve vládě krátce na prahu třetího tisíciletí, ale po nedlouhé době ztroskotala a v roce 2003 se LP připojila k Demokratické straně, jejímž lídrem se stal Ozawa.

Ozawa nebyl jediným výrazným podporovatelem Ústavní reformy. Tehdejší předseda strany LDP a premiér v letech 2001–2006 Džun'ičiró Koizumi, který je veřejně známý především každoročními návštěvami svatyně Jasukuni, se zasadil o vyslání SDF do Iráku, kde v letech 2003–2011 probíhala válka mezi Irákem a USA. Japonské pozemní jednotky, které měly zajišťovat pomoc pouze na humanitární úrovni, však byly nejlépe ozbrojené od 2. světové války. Navíc zákon umožňující vyslání SDF do Iráku určil hranice, kvůli kterým měly být Jednotky využity pouze v nebojových částech země. Přírozeně pak bylo obtížné takové hranice na území sužovaném válkou vymezit, proto byla tato operace několikrát napadena, neboť japonští příslušníci mise byli dokonce několikrát v přímém ohrožení.¹⁵⁰ Mnohé případy se dostaly dokonce před soud, přičemž nejslavnější proces se odehrál

---

¹⁴⁶ Japan Times. *Pacifist Constitution's champions lose their voice in Diet*. [online] dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/05/21/national/politics-diplomacy/pacifist-constitutions-champions-lose-voice-diet/#.WXSXH4jyg2w>, [citováno 23. 7. 2017].

¹⁴⁷ 民主党.

¹⁴⁸ 自由党.

¹⁴⁹ Japan Times. *Clarify constitutionality of Japan PKO role: Ozawa*. [online] dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/1998/12/09/national/clarify-constitutionality-of-japan-pko-role-ozawa/#.WX4HJoJyg2z>. [citováno 30. 7. 2017].

¹⁵⁰ Japan Times. *Report says SDF mission in Iraq was a 'purely military operation'* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2015/07/20/national/politics-diplomacy/report-says-self-defense-force-mission-iraq-purely-military-operation/#.WartOchJY2w>, [citováno 2. 9. 2017].

v Nagoji, kde tamní Vyšší soud rozhodl o protiústavnosti využití japonských leteckých jednotek. Rozsudek však nenabyl účinnosti pro nedostatek legitimního zájmu¹⁵¹.¹⁵² Kvůli častému napadání mise v Iráku tak LDP začala pracovat na reformě 9. článku, konkrétně jeho druhého odstavce, který by měl nově umožňovat jednotkám zasáhnout v případě napadení země a účastnit se mírových misí. Tím by byla funkce SDF zakotvena v Ústavě a dodatečné zákony o SDF, pravidelně uznávané od 90. let, by nemohly být napadány jako protiústavní.

Koizumi ve svém novoročním projevu v roce 2005 slíbil vytvoření návrhu na ústavní reformu do konce téhož roku, přičemž upozornil na obtížnost realizace reformy samotné. Rovněž se zmínil o nutné spolupráci s koaliční stranou Kómeitó a nezavrhl ani možnou účast DPJ.¹⁵³ V témže roce na podzim získala LDP spolu s Kómeitó dvě třetiny křesel v Dolní komoře Parlamentu, což znamenalo značné šance pro prosazení reformy. Nedlouho po úspěšných volbách u příležitosti oslav 50 let existence LDP vydala strana návrh na změnu Ústavy, který spočíval primárně v razantní úpravě 9. článku. První odstavec, kterým se Japonsko zavazuje k pacifismu, byl ponechán, a na něj mělo plynule navázat ustanovení o existenci *armády* sebeobran. Ta by měla sloužit k dodržování principu suverenity země a zároveň se podílet na udržování světového míru. Zajímavostí návrhu je i uvedení odstavce o životním prostředí, za jehož ochranu má ručit vláda a tím poskytovat občanům naplnění práva na šťastný a spokojený život.¹⁵⁴

Koizumi původně zvažoval spolupráci s DPJ, strana však neprojevila dostatečně silné nadšení a naplánovala vydat vlastní návrh do roku 2006,¹⁵⁵ který byl méně agresivní povahy, přestože myšlenka zachovat pacifismus a ukotvit Jednotky sebeobran a jejich mise v rámci OSN v Ústavě byla totožná.¹⁵⁶ Poté, co Koizumi z pozice premiéra odstoupil, jeho nástupce Šinzó Abe začal pracovat na realizaci procesu přijetí reformy. V roce 2007 tak

---

¹⁵¹ „Oprávněný (legitimní) zájem je vztah osoby k určitému jednání jiné osoby nebo stavu, který je pro tuto osobu žádoucí nebo výhodný, avšak na jeho dosažení nemá subjektivní právo, nicméně její snaha jednání nebo stavu dosáhnout je legitimní.“

[online] dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Opr%C3%A1vn%C4%9Bn%C3%BD_z%C3%A1jem, [citováno 20. 9. 2017].

¹⁵² CRAIG, Martin. *The Nagoya High Court Decision on Japanese Forces in Iraq*. [online] dostupné z: <http://craigxmartin.com/2008/04/the-nagoya-high-court-decision-on-japanese-forces-in-iraq/>, [citováno 20. 9. 2017].

¹⁵³ Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi* [online] dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/announce/pm/koizumi/press0501.html>, [citováno 12. 9. 2017].

¹⁵⁴ *The Quest for Japan's New Constitution*, s. 126–127.

¹⁵⁵ YOSHIDA, Reiji. Koizumi urges LDP-DPJ effort to revise Constitution [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2004/01/15/national/koizumi-urges-ldp-dpj-effort-to-revise-constitution/#.WawmRMhJY2w>, [citováno 3. 9. 2017].

¹⁵⁶ LDP ve svém návrhu hovoří o armádě, jejíž pravomoci mají být ustaveny zákonem. *The Quest for Japan's New Constitution*, s. 126. Oproti tomu návrh tehdejšího lídra DPJ Jukia Hatojamy počítal s ozbrojenými jednotkami, jejichž působení mělo vylučovat jakoukoli agresi vůči druhé zemi. *Ibid.* s.

vyšel zákon o národním referendu, který určuje, jakým způsobem by mělo probíhat veřejné hlasování o návrhu Ústavy, jenž by získal ústavní většinu parlamentních hlasů.¹⁵⁷ Zákon byl opoziční DPJ silně kritizován a podle některých členů strany naboural potenciální spolupráci na revizi Ústavy.¹⁵⁸

V roce 2009 se však kvůli zhoršující se ekonomické situaci a prohlubující se nezaměstnanosti ovládla Sněmovna reprezentantů DPJ. Během svého vedení vlády však nevyvinula žádnou zásadní iniciativu v otázkách ústavní reformy. Demokraté vydrželi u moci až do roku 2012 a vystřídali v pozici premiéra celkem tři své přední politiky. Jukio Hatojama usedl na křeslo předsedy vlády jako první a zásadně podporoval reformu Ústavy stejně jako jeho děd Ičiró Hatojama, ovšem proti vůli většiny straníků.¹⁵⁹ Po necelém roce však odstoupil v důsledku nespokojenosti občanů, kterou vyvolalo prodloužení smlouvy o pronájmu vojenských základen na Okinawě Spojeným státům. Jeho nástupcem se stal Naoto Kan, který byl rovněž zastáncem revize, ovšem nepokládal ji za jeden ze svých primárních cílů.¹⁶⁰ Jošihiko Noda byl posledním premiérem za DPJ a během svého působení rovněž nedošlo k žádné stěžejní debatě o možné reformě. Navíc Ozawa, který je proslulý svým zásadně pozitivním postojem k reformě, odešel ze strany během korupčního skandálu a založil novou politickou stranu. Demokratická strana Japonska tak ztratila veškeré své významné obhájce ústavní reformy.

Tříletá vláda demokratů se příliš neosvědčila a v roce 2012 se opět vedení Dolní komory a vlády ujali liberálové v čele se současným premiérem Šinzóem Abem. Podobně jako jeho děd Nobusuke Kiši je i Abe prakticky symbolem ústavní reformy. Ještě téhož roku, kdy se Abe znovu stal předsedou vlády, vydala LDP nový návrh na reformu Ústavy. V porovnání s ostatními návrhy lze tento pravděpodobně považovat za nejvíce konzervativní.¹⁶¹ V preambuli LDP prosazuje hrdost a úctu k historii a tradicím a nutnost bránit své území. Zavádí článek o ustanovení vlajky a hymny jakožto státních symbolů, a jmenování éru podle císaře. Co se týče vlajky a hymny, oba symboly státnosti byly uzákoněny v roce 1999. Přestože se jedná o symboly, které mnohým dodnes evokují spíše éru militantního

---

¹⁵⁷ HONGO, Jun. *Referendum law in effect but no amendments eyed*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2010/05/18/national/referendum-law-in-effect-but-no-amendments-eyed/#.WbrR4shJY2z>, [citováno 10. 9. 2017].

¹⁵⁸ Japan Times. *DPJ against Constitution amendment deliberations in fall Diet*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2007/08/18/national/dpj-against-constitution-amendment-deliberations-in-fall-diet/#.WX4fp4jyg2w>, [citováno 14. 9. 2017].

¹⁵⁹ MATSUI, Shigenori. *The Constitution of Japan: A Contextual Analysis*, Hart Publishing, 2010. ISBN 9781283078863. s. 273.

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ *Nihon koku kenpo kaisei soan*. Kompletní návrh viz: <https://www.jimin.jp/news/policy/130250.html>, [citováno 19. 9. 2017].

Japonska, na počátku třetího tisíciletí byly vládou pozoruhodně podporovány, a dokonce dochází k vynucování jejich uctívání.¹⁶² Problematika se projevuje primárně v oblasti vzdělávání, přičemž většina učitelů i rodičů se od těchto nacionálních tendencí odklání.¹⁶³

V otázce 9. článku pak LDP opět vychází z myšlenky zachování pacifistické klauzule prvního odstavce, ale zároveň počítá s uzákoněním použití armády k sebeobraně a s ustavením jejích hranic a pravomocí. V kapitole Práva a povinnosti občanů upozorňuje strana především na potřebu uvědomit si, že svoboda znamená také respekt a klade tak větší důraz na povinnosti občanů. Současně navrhuje zmírnění hranice pro možnost ústavní reformy ze dvou třetin na polovinu hlasů v obou komorách. Následné veřejné hlasování by pak mělo stejné podmínky, tedy ke schválení reformy by byla zapotřebí většina hlasu.

Problematika 9. článku Ústavy a současného využívání sil Jednotek sebeobraný se opět výrazně projevila v roce 2014, kdy došlo k diskuzím o návrhu zákona o bezpečnosti *Heiwa anzen hósei*.¹⁶⁴ Zákon nově umožňuje aktivnější působení SDF v rámci mezinárodních mírových operací a připouští právo na kolektivní sebeobranu v případě napadení aliančního partnera. Zákon se přirozeně stal dalším palčivým tématem. V roce 2015, kdy byl zákon schválen, docházelo k podobně masivním demonstracím, které Japonsko naposledy zažilo v roce 1960. V srpnu 2015 se tak před Parlamentem v Tokiu shromáždilo na 120 tisíc demonstrantů, aby dali najevo odpor k porušení dosavadního zásadně mírového stanoviska Japonska.¹⁶⁵ Zákon o bezpečnosti nejenže spustil poměrně razantní sociální hnutí, ale navíc ještě prohloubil propast mezi zněním Ústavy a realitou. Podle Tacua Inoueho – profesora filozofie práva na Tokijské univerzitě – představují obě strany, tedy zastánci prosazení kolektivní sebeobraný i *gokenba*, nesoulad v rámci své vlastní ideologie. Hlavní heslo demonstrantů proti zákonu o obraně bylo *kenpó mamore*¹⁶⁶ – „braňme Ústavu.“ Většina zastánců zachování 9. článku v původním znění však nemá námitek proti udržení jistého válečného potenciálu, bez něhož by se Japonsko v případě ohrožení jen stěží dokázalo bránit. I to je ovšem ve své podstatě v rozporu s Ústavou. Navíc Inoue upozorňuje na

---

¹⁶² TABUCHI, Hiroko. *Japanese court rejects teachers' suit over flag*. [online] dostupné z:

<http://www.nytimes.com/2009/03/27/world/asia/27japan.html>, [citováno 20. 9. 2017].

¹⁶³ MARSHALL, Alex. *Why should Japan's teachers have to sing the national anthem?* [online] dostupné z:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/20/no-harmony-singing-japan-national-anthem>, [citováno 20. 9. 2017].

¹⁶⁴ 平和安全法制.

¹⁶⁵ Aljazeera. *Tens of thousands of Japanese protest against 'war law'*. [online] dostupné z:

<http://www.aljazeera.com/news/2015/08/tens-thousands-japanese-protest-war-law-150830104351682.html>, [citováno 23. 9. 2017].

¹⁶⁶ 憲法守れ.

značnou míru oportunistu a politizaci problému, neboť demonstranti kromě zákona jako takového útočili i na politiku Abeho.¹⁶⁷ Zdá se tedy, že Ústava se stala v jistém smyslu ostnatým drátem, který rozděluje nejen společnost, ale i politické zájmy Japonska.

V první polovině roku 2016 se japonská politická scéna opět odehrávala ve znamení diskuzí o ústavní reformě, neboť v červenci téhož roku se konaly volby do Horní komory. Pokud by se LDP podařilo získat dostatek mandátů, mohla by strana prosadit návrh k revizi Ústavy. Přestože lídři většiny politických stran odmítli, že by volby měly být jakýmsi referendem o ústavní reformě, mnohá média v tomto období diskutovala v souvislosti s volbami právě možnost reformovat Ústavu. Navíc veřejné projevy premiéra Abeho dosvědčovaly opak. Předseda LDP se nechal slyšet, že úděl LDP je ústavní revize a ekonomický růst, a právě nadcházející volby mají rozhodnout o osudu Ústavy,¹⁶⁸ což samozřejmě vyvolalo reakci ze stran, které jsou naopak zdrženlivější. V roce 2016 přetvořená Demokratická strana *Minšintó*¹⁶⁹ - zastávající spíše kosmetických změn – upozorňovala na potřebu důkladné diskuze ohledně revize a odmítala jakékoli změny týkající se 9. článku, zatímco Sociální demokraté a Komunistická strana jsou doposud razantně proti jakékoli revizi.¹⁷⁰

Možnost revize se přiblížila skutečnosti po volbách v roce 2016, kdy skutečně uspěla LDP a spolu s koaličním partnerem, stranou Komeitó, získala dostatečný počet mandátů, který zajistil v obou komorách tzv. ústavní většinu potřebnou k souhlasu s návrhem reformy. Demokratická strana, která sice není razantně proti ústavní reformě jako takové, ale zaujímá stanovisko proti návrhu a postojí LDP, se tak dostala do poněkud ošemetné situace. Na výběr měla buď LDP oponovat zcela, nebo spolupracovat a mít tak šanci případnou reformu alespoň částečně usměrňovat.¹⁷¹ Ani Kómeitó není příliš v souladu s náruživou podporou revize. Tato strana, jejíž pilíře stojí mimo jiné na základech pacifismu, po úspěšných volbách rovněž upřednostňovala opatrný postup před okamžitou revizí.¹⁷²

Krátce po volbách se téma revize Ústavy začalo z médií postupně vytrácet. Šinzó Abe ustoupil od razantního tlaku na reformu, přičemž termín k vydání reformované Ústavy

---

¹⁶⁷ TATSUO, Inoue. *Kenpo no Namida*, Mainichi shinbun shuppan, 2016. ISBN: 978-4-620-32375-6, s. 13.

¹⁶⁸ Cit. In: Yomiuri shinbun: *Japan in Depth / Abe eager to change Constitution; LDP members wary*, [citováno 22. 9. 2017].

¹⁶⁹ 民進党.

¹⁷⁰ The Mainichi. *Main opposition Democratic Party at crossroads over Constitution*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/031000c>, [citováno 25. 9. 2017].

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² The Mainichi. *LDP's junior coalition partner Komeito wary of hasty constitutional revisions*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/029000c>, [citováno 26. 9. 2017].

stanovil na rok 2020, kdy končí všeobecné zasedání vlády.¹⁷³ Předseda vlády navíc dal v sázku tento plán, když rozpustil Sněmovnu reprezentantů a vyhlásil volby, které se nakonec konaly 22. října 2017. Důvodem k rozpuštění Dolní komory bylo pojit si pozici předsedy strany LDP i v následujících 3 letech.¹⁷⁴ I přes značný risk LDP spolu s Kómeitó obájila ústavní většinu ziskem 313 z celkových 465 křesel. Za úspěchem LDP stojí do jisté míry i roztržičnost opozičních stran. Demokratická strana se totiž krátce po její reorganizaci v roce 2016 začala potýkat s nesnáze, které vyvrcholily odštěpením nové Konstituční demokratické strany *Rikken minšutó*¹⁷⁵ na začátku října 2017 a úvahami o začlenění do nové Strany naděje *Kibó no tó* tokijské guvernérky Juriko Koike.¹⁷⁶ Právě tato velmi mladá strana ambiciózní političky Koike byla hrozbou pro Abeho v tom smyslu, že by LDP mohla ztratit Ústavní většinu. Koike totiž v červencových volbách roku 2017 dovedla svou oblastní stranu *Tomin First no Kai*¹⁷⁷ k vítězství v oblastních volbách v Tokiu, čímž LDP nečekaně zaskočila. Přestože v programu Strany naděje je zahrnuta mimo jiné podpora ústavní reformy, postoj k ní je poněkud odlišný od LDP. Prioritou reformy by podle strany mělo být uvolnění místních samospráv, tedy větší důraz na decentralizaci, a celková parlamentní změna, která má spočívat v zavedení jednokomorového Parlamentu.¹⁷⁸ Oproti tomu s reformou 9. článku chce být strana opatrná a mít jistotu, že by případná reforma měla podporu veřejnosti.¹⁷⁹

Budoucnost ústavní revize je kvůli nejnovějším událostem opět poněkud nejistá. I přes velkou konkurenci obhájlila LDP a Kómeitó ve Sněmovně reprezentantů dvě třetiny křesel, což Abemu umožňuje pokračovat v eventuálních plánech ústavní reformy. LDP však přehodnotila své uspěchané cíle a její zástupci se vyjádřili, že kompletní stranický návrh nebude připraven dříve než na začátku roku 2018. Jasno má LDP o potřebě vymezit ustavování zákonů během kritických situací, jako jsou přírodní katastrofy. 9. článek hodlá

---

¹⁷³ Japan Times. *The LDP's rush to revise the Constitution*, [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2017/06/25/editorials/ldps-rush-revise-constitution/#.WcVla8hY2y>, [citováno 22. 9. 2017].

¹⁷⁴ USA Today. *Japan PM Abe dissolves lower house, calls snap election* [online] dostupné z: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/09/28/japan-pm-abe-dissolves-lower-house-calls-snap-election/711374001/>, [citováno 4. 10. 2017].

¹⁷⁵ 立憲民主党.

¹⁷⁶ The Mainichi. *No guarantee candidates cut free by DP will find new home in 'Party of Hope'*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170929/p2a/00m/0na/011000c>, [citováno 5. 10. 2017].

¹⁷⁷ 都民ファーストの会.

¹⁷⁸ OSAKI, Tomohiro. *Yuriko Koike's new party, Kibo no To, vows to alter Japan's political landscape*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/09/27/national/politics-diplomacy/yuriko-koike-new-party-take-ldp-vowing-alter-japans-political-landscape/#.WdZt02i0M2x>, [citováno 5. 10. 2017].

¹⁷⁹ Japan Times. *Tokyo Gov. Koike's upstart party Kibo no To vows to halt tax hike, debate war-renouncing Article 9*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/10/06/national/politics-diplomacy/tokyo-gov-koikes-upstart-party-kibo-no-vows-halt-tax-hike-debate-war-renouncing-article-9/#.WdkUjWi0M2w>, [citováno 7. 10. 2017].

ponechat ve stejném znění, ale Jednotky sebeobrany chce vymezit novou klauzulí, což je shledáváno jako nešťastné řešení. Secu Kobajaši, je toho názoru, že pokud zůstane druhý odstavec ve stejném znění, tedy že právo na agresivní jednání nebude rozpoznáno, budou mít vojáci Jednotek prakticky svázané ruce a reálně nebudou schopni zasáhnout proti útoku.¹⁸⁰ Oproti tomu se však vyhranil Ken Motojama. Dle jeho názoru, pokud by došlo k souladu Ústavy se zákony umožňujícími kolektivní sebeobranu z roku 2015, neexistovala by žádná kontrola nad tím, kam až Jednotky sebeobrany mohou zasáhnout.¹⁸¹ Fakt, že Ústava bez vymezení SDF prakticky není použitelná v současném stavu věci, však Motojama nevzal v úvahu.

Dále je předmětem diskuzí vymezení volebních okrsků v případě voleb do Horní komory a také ustavení místních zastupitelstev v rámci prefektur, měst a obcí, což doposud v Ústavě chybělo. Dalším požadavkem LDP je rovněž vzdělávání bez poplatků.¹⁸² Kromě dlouhodobého plánu na reformu Ústavy se však v současné době musí Japonsko vypořádat s palčivým problémem, a tím je hrozba v podobě Severní Koreje. Abe se proto v poslední době vyjádřil, že je zapotřebí zvýšit tlak na politiku útlaku vůdce Kim Čong-Una, s čímž souhlasí podle průzkumu téměř 54 % Japonců,¹⁸³ a spolu s tímto prohlášením také doporučil intenzivní diskuzi o reformě Ústavy. Ústavní reformu by zajisté uvítal i prezident USA Donald Trump, který je podle všeho připraven zasáhnout s pomocí armády v případě, že by Severní Korea zaútočila na některou z aliančních zemí. Je ovšem otázkou, do jaké míry by byl Trump ochotný držet nad Japonskem ochrannou ruku, pokud by Japonsko zaujalo pasivní postoj.

Mohlo by se zdát, že veškeré události, které proběhly po volbách, naznačují, že se k ústavní reformě postupně schyluje. Je zjevné, že se neustále rozšiřuje politické spektrum, které by bylo ochotné, byť jen částečně přistoupit na jistou formu revize. To prokazuje nejen vznik Strany Naděje, ale také značné štěpení Demokratické strany, jejíž mnozí členové našli nové útočiště právě u této nové strany. Obhájení ústavní většiny koalice LDP a Kómeitó v Parlamentu v říjnových volbách také naznačuje pravděpodobnost plánování nového návrhu. Navíc Abeho plán podpořit agresivnější jednání vůči Severní Koreji může být za daných okolností považován za tlak směrem k reformě 9. článku. I přes veškeré indicie,

---

¹⁸⁰ The Mainichi. *What could addition of SDF to Constitution's Article 9 lead to? (Part 2)* [online] dostupné z: <http://mainichi.jp/english/articles/20171104/p2a/00m/0na/004000c>, [citováno 19. 10. 2017].

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² The Mainichi. *LDP abandons striking intraparty consensus on Constitution before New Year.* [online] dostupné z: <http://mainichi.jp/english/articles/20171117/p2a/00m/0na/004000c>, [citováno 17. 10. 2017].

¹⁸³ Japan Times. *54% support pressure tactics over dialogue for North Korea: Jiji poll* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/11/18/national/politics-diplomacy/54-support-pressure-tactics-dialogue-north-korea-jiji-poll/#.WhHeeEriY2w>, [citováno 19. 10. 2017].

směřující k obrodě Ústavy Japonska, jsou poslední uvedené představy LDP o návrhu přinejmenším diskutabilní. Kromě toho je potřeba brát v potaz společenské vnímání problému, které je zcela klíčové vzhledem k podmínce nadpolovičního souhlasu s navrženou reformou Ústavy v rámci referenda. O postoji společnosti budu pojednávat v následující podkapitole.

3.3 Společenské hnutí za obranu Ústavy

V předchozích kapitolách jsem se primárně věnovala různým tělesům, politickým stranám a osobnostem, které podporují reformu Ústavy Japonska, jejichž reformních návrhů vzniklo po celou dobu její existence nespočet. Ovšem i druhá strana – myšlenková klika *gokenha* bránící Ústavu – je aktivní složkou, která tvoří celkovou atmosféru této palčivé problematiky. Doposud jsem v této práci zmínila dvě hlavní protireformní strany – Komunistickou stranu a Japonskou socialistickou (později sociálně demokratickou) stranu. V této kapitole se budu zabývat společenskými skupinami, které ne náhodou začaly vznikat v reakci na sílící tendence pro-revizních názorů na počátku druhého milénia.

Jednou z takových skupin je Asociace článku 9 *Kjúdžó no kai*,¹⁸⁴ která vznikla v roce 2004 v návaznosti na vyslání japonských jednotek do Iráku tehdejším premiérem Koizumim. Mezi členy Asociací patří celá řada intelektuálů, jmenovitě například držitel Nobelovy ceny za literaturu Kenzaburó Óe. Cílem této skupiny bylo sdružovat stejně smýšlející pacifisty, kteří obhajují zachování 9. článku Ústavy. Asociace považuje potenciální revizi 9. článku jako cestu zpět směrem k válečné agresi a veškeré užití Jednotek sebeobrany v zahraničních misích jako protiústavní akt. Odsuzuje počínání USA vůči Iráku, a naopak vzhlíží k diplomatickému způsobu řešení konfliktů, které prokazuje Evropa a region Jihovýchodní Asie.¹⁸⁵ Cíl Asociace sdružovat a šířit filozofii pacifismu se podařil, neboť nedlouho po jejím založení vzniklo pod záštitou Asociace článku 9 kolem 5 tisíc podobných těles.¹⁸⁶ Základna klinky *gokenha* se tedy rozšířila nejen kvůli postupnému nabytí hmatatelnosti ústavní revize, ale i díky rozsáhlým kampaním Asociace, které pořádá po celém Japonsku. Tato apolitická skupina také finančně podpořila vznik filmu Modré nebe Japonska *Nihon no*

---

¹⁸⁴ 九条の会.

¹⁸⁵ „Kjúdžó no kai“ apíru. [online] dostupné z: <http://www.9-jo.jp/appeal.html>, [citováno 14. 10. 2017].

¹⁸⁶ Japan Times. *Activists hold Tokyo rally to protect Article 9* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2006/06/11/national/activists-hold-tokyo-rally-to-protect-article-9/#.WeNdNGi0M2w>, [citováno 15. 10. 2017].

aozora,¹⁸⁷ který vyobrazuje práci na tvorbě současné Ústavy Japonska po válce.¹⁸⁸ Film trvá celkem 31 minut a vychází z teorie, že současnou podobu Ústavy předložil v roce 1946 Vládní sekci Jasuzo Suzuki, ústavní právník a aktivní účastník na poli ústavní reformy.¹⁸⁹ Suzuki sice vlastní návrh Vládní sekci podal, a ta se jím inspirovala, ovšem návrh jako takový se nestal autentickou předlohou současné Ústavy.

Kromě podpory vzniku televizního dokumentu aspirovala Asociace článku 9 na dosažení mnohem vyššího cíle, kterým byla prestižní Nobelova cena za mír. Původní představa Asociace byla taková, že by cena měla být udělena za článek 9 jako takový. Nominovaná byla nakonec Asociace článku 9 a Japonská konfederace obětí atomového útoku jakožto tělesa reprezentující občany Japonska, kteří bojují za obranu 9. článku. Podporu vyjádřilo v roce 2015 podpisem doporučujícího dokumentu pro výbor udělující cenu necelých 700 000 občanů.¹⁹⁰ Přestože cena nakonec těmto tělesům udělena nebyla, měla nominace za podpory tolika podpisů vliv na šíření povědomí o Ústavě Japonska ve světě.

Asociace článku 9 nebyla jedinou skupinou, která v minulosti prosadila nominaci mírové klauzule, potažmo její obránce, na Nobelovu cenu míru. O rok dříve to byla Naomi Takusa, která zahájila online petici za nominaci. Tu tehdy podepsalo kolem 25 000 Japonců a petice způsobila další vlnu odporu vůči Abeho politice. I v roce 2014 byl 9. článek v zastoupení skupiny s přízviskem Japonští občané, kteří zachovávají článek 9 nominován na tuto prestižní cenu.¹⁹¹

Dalším významným tělesem, které operovalo na straně *gokenby* a je nasnadě jej zmínit, byla studentská organizace SEALDs,¹⁹² jež byla hlavním organizátorem masivní demonstraci proti zákonu o bezpečnosti v roce 2015. Cílem skupiny bylo nejen projevit nesouhlas s potenciální reformou 9. článku, ale v širší míře informovat mladší generace o současné politické situaci a zároveň upozorňovat na nedostačující prvky demokracie ve vládě

---

¹⁸⁷ 日本の青空.

¹⁸⁸ KIROKU, Hanai. *Article 9 fan club quickens*, [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2007/12/24/commentary/article-9-fan-club-quickens/#.WeZRwGi0M2w>, [citováno 17. 10. 2017].

¹⁸⁹ *Nihon no aozora* [film], režie: OSAWA, Yutaka, 2007 [online] dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=eO1DtOueucU&list=PLUr_tNUHPZgosohn7VTZQoq-2weLrYarH&index=10&t=193s, [citováno 17. 10. 2017].

¹⁹⁰ Japan Times. *Article 9 supporters disappointed to miss Nobel Peace Prize* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2015/10/09/national/article-9-supporters-disappointed-to-miss-nobel-peace-prize/#.WfYWiGjWw2z>, [citováno 29. 10. 2017].

¹⁹¹ Opello, Walter C. *War, Armed Force, and the People: State Formation and Transformation in...*, s. 211., 3. 11. 2017.

¹⁹² Students Emergency Action for Liberal Democracy.

Japonska.¹⁹³ Skupina vznikla původně v roce 2014 v reakci na nový zákon o státním tajemství z roku, který umožňuje vládě uchovávat citlivá data mimo veřejnost.¹⁹⁴ SEALDs ukončila činnost po volbách do Dolní komory v létě 2016 stejně jako mnohá další tělesa. Kolem roku 2015 vzniklo kvůli zákonu o bezpečnosti mnoho organizací za účelem protestu, ale mnoho z nich zaniklo po volbách v roce 2016.

Stojí za povšimnutí, že si problematika Ústavní reformy a veskrze Ústavy Japonska jako takové získala širokou pozornost, na čemž se do jisté míry podílely právě mnohé organizace bojující za zachování míru, tím pádem i mírové klauzule v podobě 9. článku. Otázkou je, do jaké míry tyto skupiny jsou schopné ovlivnit veřejný názor a odvrátit tak realizaci Ústavy a zda jsou jejich argumenty pro zachování 9. článku skutečně relevantní. V této kapitole jsem již hovořila o filmu *Modré nebe Japonska*, který poněkud využívá střípky historie k manipulaci se skutečností. Šoiči Koseki, jeden z nejvíce erudovaných expertů na Ústavu Japonska, nepopírá značný vliv liberálního návrhu na reformu Ústavy z pera Jasuzoa Suzukiho, ovšem podle něj není pochyb o tom, že současná podoba Ústavy je skutečně dílem amerických odborníků.¹⁹⁵ Na nedokonalé porozumění problematice upozorňuje také Inoue, přičemž prosazuje názor, že 9. článek Ústavy je od samého počátku v rozporu s existencí Jednotek sebeobrany, a že heslo „braňme Ústavu“, která je velmi dlouhou dobu *de facto* porušována, není příliš relevantní.

Co se týče přístupu veřejnosti k reformě Ústavy, je potřeba připomenout, že v současné době není aktuální žádný návrh, který by chtěl Abe předložit Parlamentu ke zkoumání a že poslední diskutovaný návrh byl ten z roku 2012, který obsahoval značně fundamentalistické a nedemokratické prvky. Ve své podstatě je tak běžný japonský občan vystaven dvěma vcelku extrémním názorům. První z nich stojí právě na základech návrhu LDP z roku 2012, který není tak docela vzdálen od principů Ústavy Meidži. Druhý názor veskrze levicových hnutí naopak napadá veškeré, byť opodstatněné navrhované změny, které by podle nich jednoznačně vedly k riziku války. Je proto zcela přirozené, že japonská společnost nemá jasně definovaný názor. Podle průzkumu *Mainiči šimbun* z května 2017 je proti plánované

---

¹⁹³ *Wataši-tači wa, džjúú to minšúšugi ni motozuku seidži o motomemasu*. [online] dostupné z: <http://www.sealds.com/>, 5. 11. 2017.

¹⁹⁴ KIKUCHI, Daisuke. *SEALDs to disband but founder says political activism just beginning* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/08/14/national/politics-diplomacy/sealds-disband-founder-says-just-beginning/#.Wf7q3mjWw2w>, 5. 11. 2017.

¹⁹⁵ Asahi Terebi, Ima Nihon Wa. “*Kenpo wo kangaru*“ 2, *Nihonkoku kenpo wa “Beikoku no osbitsuke“ ka*. [online] dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=-DsQqV6e7mA&index=11&list=PLUr_tNUHPZgosohn7VTZQoq-2weLrYarH&t=610s, [citováno 5. 11. 2017].

reformě 9. článku 31 % občanů, zatímco podporu by reforma našla u 28 % občanů,¹⁹⁶ což jsou relativně vyrovnaná čísla. Nejvyšší podíl pak ve většině průzkumů (např. NHK – 41 %, *Mainiči šinbun* – 32 %) mají lidé, kteří odpověděli, že ani jedna možnost pro ně není ideální. Oproti tomu však průzkum *Kjodo news* v témže období přinesl poněkud odlišná čísla. Na otázku, zda je zapotřebí 9. článek Ústavy reformovat tak, aby umožňoval existenci SDF, odpovědělo kladně 56 % dotázaných.¹⁹⁷ Z průzkumů je patrné, že společenský názor na reformu je značně nejednotný. ale v posledních letech můžeme pozorovat stoupající tendence proreformních názorů. Důvodem je podle průzkumu *Jomiuri šinbun* nejasnost současné Ústavy s ohledem na její reinterpretace.¹⁹⁸ Rovněž se nabízí otázka, z jakého důvodu vyhrála volby v roce 2016 i v roce 2017 LDP, pokud jsou lidé spíše nejistí, co se týče reformy a LDP naopak má v této otázce jasno. Právě v den voleb 2016 deník *Mainiči šinbun* oslovil 150 voličů s otázkou, zda si jsou vědomi, co znamená ústavní dvoutřetinová většina. Celkem 83 respondentů odpovědělo negativně. Z průzkumu navíc vyplynulo, že ústavní revize ovlivnila rozhodnutí u voleb pouze ze 13 %.¹⁹⁹

Přestože je reforma Ústavy od dob jejího vzniku neustálým terčem diskuzí, zdá se, že japonská společnost nezaujímá nikterak přímočarý postoj. Důvodem je podle všeho slabá informovanost o problematice a o Ústavě jako takové. Rjósuke Nišida je toho názoru, že je potřeba pracovat zvláště na osvětě o politice, o skutečných možných důsledcích reformy Ústavy, o způsobu reformy atp.²⁰⁰ Problém pak může být v tom, že mladí spíše považují reformu Ústavy za jasný vstup do války nebo za problematiku, ve které se nevyznají, a tudíž se k ní nemohou vyjadřovat. Neurčitý postoj japonské společnosti k reformě si uvědomuje i předseda vlády Šinzó Abe, a přehodnotil proto svůj původní záměr schválit reformu Ústavy do roku 2020. Pokud by měl dodržet příslib, zbývaly by vládě něco málo přes dva roky, během kterých by musela přijít s přesvědčivým návrhem, jenž by uspěl u japonských voličů. Nejedná se o příliš dlouhou dobu k řešení problému, který existuje bezmála 70 let, a proto Abe ponechal termín ke schválení návrhu reformy otevřený.²⁰¹ Navíc s ohledem na

---

¹⁹⁶ The Mainichi. *Polls on Abe's desire to revise Article 9 of Constitution produce mixed results* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170522/p2a/00m/0na/009000c>, [citováno 9. 11. 2017].

¹⁹⁷ *Ibid*, 9. 11. 2017.

¹⁹⁸ Council on Foreign Affairs. *Japanese public opinion on Constitutional Revision in 2016*. [online] dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/japanese-public-opinion-constitutional-revision-2016>, [citováno 9. 11. 2017].

¹⁹⁹ The Mainichi. *Many voters unaware what 2/3 majority means for Constitution revision* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/026000c>, [citováno 11. 11. 2017].

²⁰⁰ The Mainichi. *Polls on Abe's desire to revise Article 9 of Constitution produce mixed results* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170522/p2a/00m/0na/009000c>, [citováno 12. 11. 2017].

²⁰¹ TAYLOR, Adam. *Changing Japan's pacifist constitution won't be easy for Abe* [online] dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/changing-japans-pacifist-constitution-wont-be-easy-for-abe/2017/10/24/5b11b1d4-b82a-11e7-9b93-b97043e57a22_story.html?utm_term=.422b86ec25f8, [citováno 12. 11. 2017].

občany Japonska upustil od reformy 9. článku jako takového, ale plánuje přidat klauzuli legitimující Jednotky sebeobran, jejíž existenci většina Japonců schvaluje. Z toho lze vyvodit, že role společenských hnutí i široké veřejnosti je zásadní a do jisté míry ovlivňuje diskuzi o ústavní reformě.

Závěr

Jako cíl diplomové práce jsem stanovila analýzu proměn názorů na reformu Ústavy Japonska od počátku její platnosti až po současnost a také potvrdit či vyvrátit hypotézu, že i přes intenzivní jednání směrem k realizaci není Japonsko na ústavní reformu připraveno.

Ke splnění tohoto cíle jsem považovala za nutné mimo jiné představit, jakým způsobem a na základě jakých požadavků byla současná podoba Ústavy sepsána. Právě okolnosti vzniku tohoto dokumentu byly jedním z důvodů, proč měla být Ústava revidována hned po skončení okupace Spojenými státy. Problematice revize Ústavy Meidži po druhé světové válce věnuji první kapitolu práce, přičemž poukazuji na nevoli japonské vlády k zásadním liberalizačním změnám, které nakonec vládní sekce v rámci okupační správy GHQ prosadila ve svém návrhu. Na straně druhé je potřeba upozornit na fakt, že návrhy soukromých skupin japonské inteligence do jisté míry přispěly k současné podobě tohoto nejvyššího zákona, a dokonce je dodnes využívají mnohá hnutí za obranu Ústavy Japonska ke společenské agitaci. V kapitole rovněž zkoumám zdlouhavá jednání ohledně reformy Ústavy Meidži mezi japonskou stranou a GHQ, jejichž výsledkem byla mnohdy vzájemná nepochopení a opakované úpravy návrhu. Japonská vláda měla zato, že by stačily nepatrné změny v Ústavě Meidži, což bylo pro GHQ nemyslitelné. Důvod reakcionářství japonské vlády spočíval hlavně v tom, že většina politiků obhajovala podobu Ústavy Meidži pro její ohebnost, a mohla by tak za předpokladu reinterpretace posloužit i v budoucnu. Japonská vláda byla nakonec donucena ustoupit, ale podařilo se jí prosadit některé své požadavky, jako byl například dvoukomorový Parlament a druhý odstavec 9. článku. Výsledkem disputací mezi japonskou vládou a GHQ trvajících několik měsíců byla Ústava zahrnující lidská práva, která dala vzniknout novému demokratickému a pacifistickému Japonsku.

Ve druhé kapitole se zabývám vývojem názorů na Ústavu Japonska z roku 1947, a to v mezidobí od 50. let až do konce 20. století. Již na začátku tohoto období lze vyzorovat polarizaci politické scény, která je patrná až do současnosti. Na jedné straně stojí ochránci Ústavy, tj. skupina *gokenha*, která bývá v současné době spojována hlavně s levicovými stranami, jako jsou např. DPJ, SDPJ a Komunistická strana. Myšlenková skupina, jež chce Ústavu bránit, se ve společnosti objevila v reakci na požadavek ústavní reformy. Ten byl vznesen ze skupiny semknuté hlavně kolem Liberální strany, která je označovaná pojmem *kaikenba*.

Primární problémy diskutované v počátečních desetiletích spočívaly v nově zavedených demokratických principech, na které japonská společnost ani politika nebyla zvyklá. Rozsáhlá lidská práva, a naopak málo povinností vůči státu, nové rozdělení státní moci, jejíž zákonodárná a výkonná složka se odvíjí od svobodné volby lidu, a omezení pozice císaře na pouhý symbol byly hlavní problémové body Ústavy. V 50. a 60. letech vláde rovněž vadil způsob, jakým byla nová Ústava uvedena v platnost. Ústava sepsaná cizinci dle některých politiků (např. Nobusuke Kiši) *de facto* popírá vlastní tvrzení v preambuli, kde je uvedeno, že byla ustavena v souladu se svobodnou vůlí občanů. Výraz *ošicuke kenpó* neboli „vnucená ústava“ se stal na poli reformní problematiky klíčovým heslem, které je dodnes mnohdy využíváno jako argument pro reformu. V souvislosti s faktem, že Ústava nepochází z pera Japonců, nýbrž Američanů, se také zrodila úvaha, že je Ústava neplatným dokumentem, jehož přijetím Japonsko přiznává závislost na USA. Tuto představu ještě podpořilo podepsání bezpečnostní smlouvy s USA v roce 1952, která zavazovala Spojené státy k obraně Japonska, a to na oplátku muselo poskytnout svá území pro americké vojenské základny. Na druhou stranu se touto smlouvou a také zavedením Jednotek sebeobrany v roce 1954 vyřešila otázka, zda bude Japonsko schopné sebeobrany po skončení okupace, pokud 9. článek Ústavy říká, že se Japonsko vzdává práva na válku a nebude vlastnit jakýkoli válečný potenciál.

Jednotky sebeobrany však daly vzniknout dalšímu problému. Otázkou bylo, zda je možné využívat Jednotky sebeobrany, pokud existuje klauzule, která zakazuje jakýkoli válečný potenciál. Jejich existence byla ospravedlněna interpretací tzv. „Ašidova dodatku“ 9. článku, podle které není Japonsku zakázáno se bránit. Přesto se však začaly projevat názory, že by buď takové Jednotky vůbec neměly existovat (takový názor má dodnes např. JCP), nebo by měl být 9. článek revidován tak, aby byly legitimní. Stejně tak byla zpochybňována ústavnost amerických vojenských základen, přičemž japonská společnost vnímala dohodu se Spojenými státy jako riziko zavlečení do války. Tím spíš kvůli rozpuku korejské války v roce 1954, války ve Vietnamu o rok později a tzv. studené války. Druhá světová válka byla pro Japonce výstrahou, proto myšlenky na revizi 9. článku nebyly v prvním období existence Ústavy tolik silné. Lze pozorovat, že v Japonsku v této době začala vznikat velice silná tradice anti-militarismu a velmi pozitivní přístup k pacifismu.

Na otázku, proč byla navrhována ústavní reforma a proč vůbec byla Ústava zkoumána tak brzy po jejím uplatnění, by se dala najít souhrnná odpověď v převažujících konzervativních tendencích v tehdejší japonské vládě. V jejím čele stála a doposud stojí (až na několik málo

výjimečných situací) LDP, která má jako jeden z hlavních bodů programu stanovenou právní reformu Ústavy.

V období 50. až 70. let 20. století byla debata o ústavní reformě velmi intenzivní, avšak politika silné ekonomiky toto téma brzy zastínila. Hlavními problémy Ústavy byla nevyhovující nově rozdělená státní moc, omezená role císaře, příliš mnoho pravomocí Parlamentu, místních samosprávných celků a občanů, a v neposlední řadě byl problém ve způsobu sepsání Ústavy. Potíž byla shledávána i v možnosti potenciální revize Ústavy, která vyžaduje souhlas dvou třetin obou komor Parlamentu a následně souhlas absolutní většiny občanů. Výčet těchto bodů pak poukazuje na značnou míru reakcionářství. Potřeba revize 9. článku byla zaznamenána v návrzích odborníků Takehany a Nakagawy z 80. let, ale skutečný problém této klauzule vyšel najevo až na začátku 90. let minulého století.

Válka v Perském zálivu zcela změnila postoj k této pacifistické klauzuli, jež se tak stala hlavním diskutovaným bodem v rámci veškerých návrhů na reformu Ústavy. Nutnost spolupracovat jakožto suverénní země v mezinárodních sporech se stalo jedním z klíčových požadavků LDP, ale i mnohých dalších znalců. Nařčení z nečinnosti během války v zálivu mělo za následek legitimizaci účastní SDF na mírových misích v rámci OSN. Nové okolnosti ve světě tak probudily i u dosud neoblomných obhájců Ústavy (např. u Sociálně demokratické strany) dojem, že je potřeba přehodnotit stanoviska a uznat Jednotky sebeobraný jako legitimní nástroj obrany Japonska a pomoci při mezinárodní spolupráci. Změna názoru na Jednotky sebeobraný se přirozeně promítla i ve všech návrzích, které byly v 90. letech publikovány. Ve většině případů bylo zachováno původní znění článku a přidána klauzule o zajištění bezpečnosti Japonska prostřednictvím jisté formy armády. Mnohdy byl přidáván také nový článek, který umožňoval participaci Japonska na zahraničních mírových operacích.

Zajímavostí návrhů na ústavní reformu v 90. letech je také potřeba připomínat národní historii a tradice Japonska, a to jak ve více nacionálním návrhu Nišibeho, tak i v mírnějším návrhu redakce *Jomiuri šimbun*. Nově byla diskutována také ochrana životního prostředí, kterou do svého návrhu zapojil např. Lidový sněm za obranu Japonska. Ani v této době nebyla opomíjena role císaře a stále převládal názor, že by v Ústavě měla být jeho pozice určena jako „hlava státu“. Ve většině návrhů se také objevil požadavek na zavedení ústavního soudu.

Třetí a zároveň poslední kapitulu diplomové práce věnuji vývoji diskuzí od roku 2000 do současnosti. Přístup k reformě se v této době začal výrazně lišit od předchozích padesáti let.

Trend podpory legitimizace Jednotek sebeobraný na počátku 21. století je stále viditelnější. Z výzkumu Komisí pro Ústavu, jež byly stanoveny v roce 2002 v rámci obou komor Parlamentu, vyplývá vzrůstající podpora zavedení klauzule pojednávající o Jednotkách sebeobraný. Otázkou však zůstalo, jak přesně 9. článek upravit. Jednou z možností bylo ponechat článek a připojit k němu odstavec, dle kterého by byly SDF legitimním prostředkem sebeobraný, a to i kolektivní. Za tohoto předpokladu by již nebylo potřeba vymezovat v Ústavě možnou účast na misích OSN, což by mohlo být v konečném důsledku spíše omezující. Dalším způsobem dle některých členů bylo 9. článek pouze reinterpretovat tak, aby nevylučoval existenci SDF, k čemuž nakonec došlo v roce 2015. Zastánci této myšlenky pak podporovali zavedení klauzule, jež by umožňovala participaci na mírových misích.

Pozice císaře by měla z pohledu obou Komisí zůstat na symbolické rovině. Nově se však objevila otázka následnictví, které jako takové Ústava nedefinuje, ovšem většinově se členové shodli na umožnění ženského nástupce, a to z hlediska genderové rovnosti i z hlediska problému chybějících nástupců. Kapitola „Práva a povinnosti občanů“ byla zkoumána z pohledu současné společenské situace. Řešila se otázka rovnosti pohlaví, cizinců, ale také životního prostředí. Konzervativci opět diskutovali o zpřísnění povinností, což se však nesetkalo s pozitivní odezvou. Dále byla v rámci Komisí navrhována reforma volebního systému Horní komory za účelem odlišení od komory Dolní. Členové Komisí se dále shodli na zavedení Ústavního soudu.

Politická scéna přirozeně reagovala na veškeré události 90. let a diskuse o ústavní reformě tak postupně nabíraly na intenzitě. Změna postoje vůči SDF vedla k odštěpení nových politických stran, jako byla Ozawova Liberální strana či později hlavní opoziční Demokratická strana. V případě Sociálních demokratů pak četné střídání názorů na reformu zapříčinilo poměrně silný propad. LDP naopak až na mezidobí let 2009 až 2012, kdy neúspěšně vládla Demokratická strana, silně ovlivňovala a dosud ovlivňuje téma ústavní reformy. Nutno podotknout, že i opoziční Demokraté byli určité formě diskuze nakloněni, ve větší míře však dbali na obezřetnost, což byl důvod, proč spolupráce s LDP na společném návrhu nebyla uskutečněna. Nestabilní názor v rámci DP nakonec vedl k roztržitému její základny v roce 2017.

Nejvýznamnější osobou politické scény, stejně tak veškerých debat o ústavní reformě, se stal Šinzó Abe, který byl zvolen roku 2012 předsedou vlády a díky znovuzvolení v roce 2017 je rovněž třetím nejdéle vládnoucím premiérem v historii Japonska. Konzervativní politik – vnuk Nobusukeho Kišiho – vydal v roce 2012 velmi kontroverzní návrh na

reformu Ústavy, v němž se objevily některé rysy známé z Ústavy Meidži, jako je například důraz na úctu ke státu, na hrdost a tradice. Návrh byl silně kritizován, ovšem o tři roky později se Abemu podařilo prosadit zákon, který prakticky reinterpretuje 9. článek do té míry, že umožňuje kolektivní sebeobranu. V roce 2016 se pak Abemu podařilo získat většinu křesel ve volbách do Horní komory a tím pádem i ústavní většinu v Parlamentu potřebnou k reformě Ústavy. Následně sám rozpustil Dolní komoru a na podzim roku 2017 vyhlásil nové volby, ve kterých i přes poměrně silné očekávání úspěchu nových stran (Strana naděje) obhájil v Parlamentu svou pozici. Jak je známo, reforma Ústavy je dlouhodobým cílem LDP a ve stejném duchu prosazuje svůj program i Abe. Ještě před volbami do Dolní komory v roce 2017 Abe uvedl, že by návrh na reformu mohl být předložen do roku 2020. Po volbách však tento termín odsunul na neurčito s tím, že stranický návrh by mohl být zveřejněn na začátku příštího roku. V současné době je jasné, že pokud by k revizi došlo, nebude se týkat pouze 9. článku, ale i dalších problematických klauzulí.

V porovnání s obdobím 20. století se přístup k reformě dramaticky změnil. Zatímco se Japonsko zhruba do 90. let nemuselo vyrovnávat s žádným závažným konfliktem, ani s nařčením z pasivního mezinárodního postoje, přelom a počátek třetího milénia předznamenal potřebu přehodnocení celkového stavu japonské bezpečnosti a schopnosti spolupráce. Ani argument „vnucené“ Ústavy již není v této době tak silný, stejně tak jako tendence posílit roli císaře. Naopak novými tématy v rámci diskusí o ústavní reformě jsou např. právo na životní prostředí, právo na informace či soukromí, problematika cizinců, a v neposlední řadě také reálná funkčnost bikamerálního systému parlamentní vlády.

Pokud se podíváme na politické dění posledních zhruba dvaceti let, mnohé události, jako jsou nové bezpečnostní zákony z 90. let a z roku 2015, zisk ústavní většiny LDP a její následné obhájení v roce 2017, atp., nám dávají najevo, že Japonsko spěje k reformě Ústavy. Otázkou však zůstává, jaký postoj k tématu zaujímá japonská společnost. Z poslední podkapitoly vyplývá, že na počátku 21. století vznikalo značné množství spolků a lidových hnutí, které se potenciální reformou zabývalo. Ať už to byla Asociace článku 9, které se dokonce dvakrát podařilo nominovat 9. článek a jeho ochránce na Nobelovu cenu míru, nebo studentský spolek SEALDs, prakticky všechny měly společné heslo – „braňme Ústavu“. Především pak o skupině SEALDs bylo slyšet hlavně v roce 2015, kdy Abe prosadit zákon, jenž reinterpretuje 9. článek a tím Abe uznal právo na kolektivní sebeobranu. V této době byla skupina jedním z hlavních organizátorů demonstrací, které měly zároveň ukázat nesouhlas s Abeho politikou v širokém slova smyslu. Argumentem

proti reformě 9. článku je pro tyto skupiny především zachování pacifismu. Mnoho mladých totiž spojuje reformu Ústavy se vstupem do války. Heslo „braňme Ústavu“ tak spíše implikuje obranu 9. článku, neboť ostatní problémové části Ústavy v rámci společenských hnutí nejsou diskutovány.

Z průzkumů veřejného mínění v Japonsku rovněž vyplývá, že japonská společnost je spíše zmatena, než že by zaujala k ústavní reformě jistý postoj. Zcela zásadní je pro občany Japonska 9. článek Ústavy, který již v současné době vůbec neodpovídá skutečnosti. První reinterpretace „Ašidova dodatku“ umožnila Japonsku sebeobranu. V roce 1954 vznikly Jednotky sebeobran, na jejichž výzbroj se vynakládá čím dál větší kapitál, přestože 9. článek zakazuje jakýkoli válečný potenciál. Koncem 90. let byly vyslány první vyzbrojené japonské jednotky na cizí území. V roce 2015 byly vydány zákony, které umožnily Japonsku kolektivní sebeobranu, přestože dle článku 98. Ústavy Japonska má být Ústava nejvyšším zákonem a žádný jiný zákon či nařízení nesmí být v rozporu s ní. Běžná společnost se tak vlastně nemůže dobře orientovat a udělat si jasný názor. Přesto je však zřejmé, že procentuálně přibývá občanů, kteří by reformu uvítali mnohdy právě i kvůli nelogičnosti současného vztahu Jednotek sebeobran, jejich pravomocí a Ústavy, v němž se nevyznají.

Může pak vyvstat otázka, zda vůbec má smysl Ústavu revidovat, pokud ji japonský politický a vládní systém dokáže obejít. Někteří dokonce jako argument pro revizi uvádějí, že pokud by byly Jednotky sebeobran jasně definovány a byly by vymezeny jejich pravomoci, nemuselo by docházet k množství interpretací, které se, jak se zdá, mohou dále měnit.²⁰² Za současné situace pak není příliš přesvědčivý ani argument ze strany aktivistů bojujících za obranu Ústavy, neboť i kdyby 9. článek revidován nebyl, neznamenal by to, že se Japonsko nemůže ocitnout ve válce. Heslo „braňme Ústavu“ je samo o sobě také poněkud problematické, neboť mnohé činy i zákony byly v minulosti protiústavní, takže Ústava sama o sobě byla již několikrát za dobu svého působení jaksí odsunuta na úroveň běžného zákona. Je také nasnadě podotknout, že pokud existuje zákon, který má být nadřazený ostatním zákonům, měla by také existovat instituce nadřazená ostatním soudům, jež bude schopná posoudit vzájemný vztah těchto zákonů. Přítomnost ústavního soudu by jistě umožnila snadnější rozhodování o tom, zda Ústavu reformovat či nikoli. Zavedení takového orgánu je poměrně silným argumentem pro ústavní revizi.

---

²⁰² SÝKORA, Jan. *Proměny současného Japonska* [přednáška], Praha, FSV UK, Politologický klub FSV UK, Centrum pro studium Asie, 27. 11. 2017.

Pokud by současná japonská vláda skutečně chtěla splnit jeden ze svých bodů programu, tedy reformovat Ústavu, musela by vynaložit značné úsilí a velice dobře pracovat na informovanosti občanů i přesto, že společnost začíná být reformě postupně více nakloněna. S jistotou lze také říci, že článek 9 Ústavy je středobodem celého tématu revize, ale jsou zde i další problémy, se kterými se chce vláda vypořádat, a o nichž není příliš známo. Přestože je reforma Ústavy jedním z hlavních témat japonské politiky od ukončení okupace USA, prozatím není příliš jisté, zda k ní v blízké budoucnosti dojde, neboť společenský postoj k reformě je velmi roztržštěný. Zajisté bude také záležet na podobě případného návrhu, který lze očekávat v průběhu roku 2018. Argumenty pro revizi jsou politicky poměrně přesvědčivé, ale bude zapotřebí také přesvědčit společnost, že ústavní reforma, a především pak reforma 9. článku by měla v současné době prakticky eliminovat nejasnosti, které za dobu existence Ústavy vznikly. Návrhů na reformu Ústavy vzniklo nespočet, a dokonce se některé výrazně podobaly, ale žádný zatím nebyl dostačující k realizaci reformy. Proto je zřejmé, že vytvořit vhodný návrh, který by okamžitě získal důvěru společnosti, není snadným cílem a jeho splnění v rozmezí pár následujících let je spíše nemožné.

Summary

The aim of this thesis is to analyze the attempts to reform the Constitution of Japan and to find out whether the hypothesis that it will not be possible to reform the Constitution in the near future is true or false. To accomplish this goal, it was necessary to describe the process of creating the current Constitution first, and to analyze the main problematic issues of the Constitution and the stance on it which has been changing during its history.

The constitutional reform is one of the greatest topics in Japanese political and juridical science ever since it was enacted in 1947; yet, it has never been implemented. Instead of reforming the Constitution, variety of bills reinterpreting the highest law, namely article 9, were enacted, leading to confusion and diversification of the society. Apart from two-thirds of councillors and representatives, the approval of the potential amendment requires also a simple majority of the people of Japan which is why the amendment is very difficult to proceed. Therefore, even though there have been several proposals to the amendment and Parliament has been ruled by two-thirds of the revision's supporters, its realization in the near future is more or less unlikely.

Seznam použité literatury

- BERKOFISKY, Axel. *A pacifist constitution for an armed empire: past and present of the Japanese security and defence policies*. Centro studi popoli extraeurop. Univ. Pavia. ISBN 9788856845044.
- DOAK, Kevin Michael. *A history of nationalism in modern Japan: placing the people*. Boston: Brill, 2007. Handbuch der Orientalistik, ISBN: 9789047411826.
- DOWER, John W. *Embracing defeat: Japan in the wake of World War II*. New York: W.W. Norton & Co., 1999. ISBN 0393046869.
- FELTON, Mark. *Japonské gestapo: vraždění, chaos a mučení ve válečné Asii*. Praha: Baronet, 2010. Military (Baronet). ISBN 978-80-7384-339-7.
- FINN, Richard B. *Winners in peace: MacArthur, Yoshida, and postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, c1992. ISBN 9780520069091.
- HOOK, Glenn D. a Gavan. MCCORMACK. *Japan's contested Constitution: documents and analysis*. New York: Routledge, 2001. ISBN 978-0415240994.
- ITOH, Mayumi. *The Hatoyama dynasty Japanese political leadership through the generations*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 9781403981523.
- MATSUI, Shigenori. *The Constitution of Japan: A Contextual Analysis*, Hart Publishing, 2010. ISBN 9781283078863.
- MAKI, John M. *Japan's Commission on the Constitution, the final report*. Seattle: University of Washington Press, 1980. ISBN 978-0295957678.
- MOORE, Ray A. a Donald L. ROBINSON. *Partners for democracy: crafting the new Japanese state under MacArthur*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN: 0-19-515116-X.
- SIMS, Richard L. *Japanese political history since the Meiji renovation, 1868–2000*. New York: Palgrave, 2001. ISBN 0312239157.
- SOEYA, Yoshihide; TADOKORO, Masayuki; WELCH, David A. *Japan as a 'Normal Country'? A Nation in Search of Its Place in the World*. University of Toronto Press 2011. ISBN 978-1-4426-4253-9.
- TATSUO, Inoue. *Kenpo no Namida*, Mainichi shimbun shuppan, 2016. ISBN: 978-4-620-32375-6.
- WATANABE, Osamu, *Nihon koku kenpo kaisei shi*. Nihon Hyoronsha; Dai 1-han edition, 1987. ISBN 4535576521.
- WINKLER, Christian G., *The Quest for Japan's New Constitution. An analysis of visions and Constitutional reform proposals 1980–2009*, New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-59396-0.

Internetové a další zdroje

Act on Cooperation for United Nations Peacekeeping Operations and Other Operations (Act No. 79 of June 19, 1992). [online] dostupné z: http://www.pko.go.jp/pko_j/data/law/pdf/law_e.pdf, [citováno 23. 4. 2017].

Aljazeera. *Tens of thousands of Japanese protest against 'war law'.* [online] dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/2015/08/tens-thousands-japanese-protest-war-law-150830104351682.html>, [citováno 23. 9. 2017].

Commission on the Constitution, House of Councillors. [online] dostupné z: <http://www.kenpoushinsa.sangiin.go.jp/en/index.html>. [citováno 3. 10. 2017].

Council on Foreign Affairs. *Japanese public opinion on Constitutional Revision in 2016.* [online] dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/japanese-public-opinion-constitutional-revision-2016>, [citováno 9. 11. 2017].

CRAIG, Martin. *The Nagoya High Court Decision on Japanese Forces in Iraq.* [online] dostupné z: <http://craigxmartin.com/2008/04/the-nagoya-high-court-decision-on-japanese-forces-in-iraq/>, [citováno 20. 9. 2017].

Denshi seifu no sogo madoguchi. *Shiritsu gakeko shinko josei ho.* [online] dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S50/S50HO061.html> [citováno 28. 5. 2017].

Final Report, Research Commission on the Constitution, The House of Representatives, [online] dostupné z: [http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_kenpou.nsf/html/kenpou/chosa/en/report.pdf/\\$File/report.pdf](http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_kenpou.nsf/html/kenpou/chosa/en/report.pdf/$File/report.pdf)

HONGO, Jun. *Referendum law in effect but no amendments eyed.* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2010/05/18/national/referendum-law-in-effect-but-no-amendments-eyed/#.WbrR4shjY2z>, [citováno 10. 9. 2017].

Iuridictum – encyklopedie o právu. *Oprávněný zájem* [online] dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Opr%C3%A1vn%C4%9Bn%C3%BD_z%C3%A1jem, [citováno 20. 9. 2017].

Japan Times. *54% support pressure tactics over dialogue for North Korea: Jiji poll* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/11/18/national/politics-diplomacy/54-support-pressure-tactics-dialogue-north-korea-jiji-poll/#.WhHeeEriY2w>. [citováno 19. 10. 2017].

Japan Times. *Activists hold Tokyo rally to protect Article 9* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2006/06/11/national/activists-hold-tokyo-rally-to-protect-article-9/#.WeNdNGi0M2w>, [citováno 15. 10. 2017].

Japan Times. *Article 9 supporters disappointed to miss Nobel Peace Prize* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2015/10/09/national/article-9-supporters-disappointed-to-miss-nobel-peace-prize/#.WfYWiGjWw2z>, 29. 10. 2017.

Japan Times. *Clarify constitutionality of Japan PKO role: Ozawa*. [online] dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/1998/12/09/national/clarify-constitutionality-of-japan-pko-role-ozawa/#.WX4HIojg2z>. [citováno 30. 7. 2017].

Japan Times. *DPJ against Constitution amendment deliberations in fall Diet*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2007/08/18/national/dpj-against-constitution-amendment-deliberations-in-fall-diet/#.WX4fp4jyg2w>, [citováno 14. 9. 2017].

Japan Times. *Pacifist Constitution's champions lose their voice in Diet*. [online] dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/05/21/national/politics-diplomacy/pacifist-constitutions-champions-lose-voice-diet/#.WXSXH4jyg2w>, [citováno 23. 7. 2017].

Japan Times. *Report says SDF mission in Iraq was a 'purely military operation'* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2015/07/20/national/politics-diplomacy/report-says-self-defense-force-mission-iraq-purely-military-operation/#.WartOchJY2w>, [citováno 2. 9. 2017].

Japan Times. *The LDP's rush to revise the Constitution*, [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2017/06/25/editorials/ldps-rush-revise-constitution/#.WcVia8hJY2y>, [citováno 22. 9. 2017].

Japan Times. *Tokyo Gov. Koike's upstart party Kibo no To vows to halt tax hike, debate war-renouncing Article 9*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/10/06/national/politics-diplomacy/tokyo-gov-koikes-upstart-party-kibo-no-vows-halt-tax-hike-debate-war-renouncing-article-9/#.WdkUjWi0M2w>, [citováno 7. 10. 2017].

Japanese Law Translation. *Civil Code* (Part IV and Part V (Tentative translation), Act No. 89 of April 27, 1896 [online] dostupné z: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=2252&vm=04&re=02> [citováno 22. 8. 2017].

Jiminto. *Nihon koku kenpo kaisei soan*. Komplettní návrh viz: <https://www.jimin.jp/news/policy/130250.html>, [citováno 19. 9. 2017].

“Kenpo wo kangaeru“ 2, Nihonkoku kenpo wa “Beikoku no oshitsuke“ ka. Asahi Terebi, Ima Nihon Wa. [online] dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=DsQqV6e7mA&index=11&list=PLUr_tNUHPZgosohn7VTZQoq-2weLrYarH&t=610s, [citováno 5. 11. 2017]. Charta OSN, [online] dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, [citováno 14. 8. 2017].

KIKUCHI, Daisuke. *SEALDs to disband but founder says political activism just beginning* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/08/14/national/politics-diplomacy/sealds-disband-founder-says-just-beginning/#.Wf7q3mjWw2w>, 5. 11. 2017.

KIROKU, Hanai. *Article 9 fan club quickens* [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2007/12/24/commentary/article-9-fan-club-quickens/#.WeZRwGi0M2w>, [citováno 17. 10. 2017].

„Kjúdzó no kai“ apíru. [online] dostupné z: <http://www.9-jo.jp/appeal.html>, [citováno 14. 10. 2017].

MARSHALL, Alex. *Why should Japan's teachers have to sing the national anthem?* [online] dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/20/no-harmony-singing-japan-national-anthem>, [citováno 20. 9. 2017].

Ministry of Foreign Affairs. *Press Conference by Prime Minister Junichiro Koizumi* [online] dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/announce/pm/koizumi/press0501.html>, [citováno 12. 9. 2017].

National Diet Library. *Article from the Mainichi Shimbun, "Constitutional Problems Investigation Committee Draft Proposal,"* February 1, 1946 [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/070shoshi.html>. [citováno 30. 9. 2016].

National Diet Library. *Constitution of Japan – 12 February 1946*, [online] dostupné z: http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/076a_e/076a_etx.html#t005. [citováno 15. 1. 2017].

National Diet Library. *Courtney Whitney's Memorandum Regarding Constitutional Reform*, February 1, 1946 [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/069shoshi.html>, [citováno 6. 1. 2017].

National Diet Library. *Dai-Nippon Teikoku Kenpō*. [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html>, [citováno 2. 1. 2017].

National Diet Library. *Further policies relating to a new Japanese constitution* [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/04/127/127tx.html>. [citováno 25. 1. 2017].

National Diet Library. *Potsdam Declaration* [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c06.html> [citováno 26. 9. 2016].

National Diet Library. *Rowell "Comments on Constitutional revision proposed by private group," January 11, 1946* [online], dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/060shoshi.html>. [citováno 2. 1. 2017].

National Diet Library. *Reform of the Japanese Governmental System (SWNCC 228)* [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryu/03/059/059tx.html#t003>. [citováno 2. 1. 2017].

National Diet Library. *The Constitution of the Empire of Japan, translated by Ito Miyoji*. [online] dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html#s7>. [citováno 2. 1. 2017].

Nihon no aozora [film], režie: OSAWA, Yutaka, 2007 [online] dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=eO1DtOueucU&list=PLUr_tNUHPZgosohn7VTZQoq-2weLrYarH&index=10&t=193s, [citováno 17. 10. 2017].

OZAWA Ichiro, *Nihon koku kenpo kaisei seishiki an*, [online] dostupné z: <http://bastos.fc2web.com/page004.html>, [citováno 7. 5. 2017].

Political Question [online] dostupné z: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Political+Question> [citováno 25. 3. 2017].

RICHARDS, Clint. *Japanese Supreme Court Rules Against Foreign Residents on Welfare* <https://thediplomat.com/2014/07/supreme-court-makes-foreigners-second-class-citizens/>, 16. 11. 2017.

- Supreme Court of Japan. *Sunagawa Case* [online] dostupné z: http://www.courts.go.jp/app/hanrei_en/detail?id=13 [citováno 25. 3. 2017].
- SATO, Takumi, *The Polarization of the Japanese Media and the Need for Middle Ground*. [online] dostupné z: <http://www.nippon.com/en/in-depth/a05002/> [citováno 3. 5. 2017].
- OSAKI, Tomohiro. *Yuriko Koike's new party, Kibo no To, vows to alter Japan's political landscape*. [online] dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/09/27/national/politics-diplomacy/yuriko-koike-new-party-take-ldp-vowing-alter-japans-political-landscape/#.WdZt02i0M2x>, [citováno 5. 10. 2017].
- SÝKORA, Jan. *Proměny současného Japonska* [přednáška], Praha, FSV UK, Politologický klub FSV UK, Centrum pro studium Asie, 27. 11. 2017.
- TABUCHI, Hiroko. *Japanese court rejects teachers' suit over flag*. [online] dostupné z: <http://www.nytimes.com/2009/03/27/world/asia/27japan.html>, [citováno 20. 9. 2017].
- TAYLOR, Adam. *Changing Japan's pacifist constitution won't be easy for Abe* [online] dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/changing-japans-pacifist-constitution-wont-be-easy-for-abe/2017/10/24/5b11b1d4-b82a-11e7-9b93-b97043e57a22_story.html?utm_term=.422b86ec25f8, [citováno 12. 11. 2017].
- The Mainichi. *Main opposition Democratic Party at crossroads over Constitution*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/031000c>, [citováno 25. 9. 2017].
- The Mainichi. *LDP's junior coalition partner Komeito wary of hasty constitutional revisions*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/029000c>, [citováno 26. 9. 2017].
- The Mainichi. *No guarantee candidates cut free by DP will find new home in 'Party of Hope'*. [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170929/p2a/00m/0na/011000c>, [citováno 5. 10. 2017].
- The Mainichi. *What could addition of SDF to Constitution's Article 9 lead to? (Part 2)* [online] dostupné z: <http://mainichi.jp/english/articles/20171104/p2a/00m/0na/004000c>, [citováno 19. 10. 2017].
- The Mainichi. *LDP abandons striking intraparty consensus on Constitution before New Year*. [online] dostupné z: <http://mainichi.jp/english/articles/20171117/p2a/00m/0na/004000c>, [citováno 17. 10. 2017].
- The Mainichi. *Polls on Abe's desire to revise Article 9 of Constitution produce mixed results* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170522/p2a/00m/0na/009000c>, [citováno 9. 11. 2017].
- The Mainichi. *Many voters unaware what 2/3 majority means for Constitution revision* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20160711/p2a/00m/0na/026000c>, [citováno 11. 11. 2017].
- The Mainichi. *Polls on Abe's desire to revise Article 9 of Constitution produce mixed results* [online] dostupné z: <https://mainichi.jp/english/articles/20170522/p2a/00m/0na/009000c>, [citováno 12. 11. 2017].

USA Today. *Japan PM Abe dissolves lower house, calls snap election* [online] dostupné z: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/09/28/japan-pm-abe-dissolves-lower-house-calls-snap-election/711374001/>. [citováno 4. 10. 2017].

WARD, Robert, E. *The Commission on the Constitution and Prospects for Constitutional Change in Japan*, in: *The Journal of Asian Studies*, Vol. 24, No. 3, May, 1965, pp. 401-429. Association for Asian Studies [online] dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2050343>, [citováno 25. 1. 2017], s. 405.

YAMAGUCHI, Jiro, *The Gulf War and the Transformation of Japanese Constitutional Politics*, in: *The Journal of Japanese Studies*, Vol. 18, No. 1 (Winter, 1992), pp. 155-172, [online] dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/132710> [citováno 22. 4. 2017], s. 166.

Yomiuri shimbun. *Yomiuri kenpo kaisei shian zenbun*, [online] dostupné z: <https://info.yomiuri.co.jp/media/yomiuri/feature/kaiseishian.html>.

YOSHIDA, Reiji. *Koizumi urges LDP-DPJ effort to revise Constitution* [online] dostupné z: [https://www.japantimes.co.jp/news/2004/01/15/national/koizumi-urges-ldp-dpj-effort-to-revise-constitution/#.WawmRMh\]Y2w](https://www.japantimes.co.jp/news/2004/01/15/national/koizumi-urges-ldp-dpj-effort-to-revise-constitution/#.WawmRMh]Y2w), [citováno 3. 9. 2017].